

POPOTNIK

Pedagoški in znanstven list

L. XXXII.

1911

Štev. 2. ::

Ureja

M. J. NERAT,

šolski ravnatelj v Mariboru.

Last in založba Zaveze avstrijskih jugoslo-
vanskih učiteljskih društev ::

:: Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani ::

V s e b i n a :

1. <i>Auguštín Požegar: Misli o reformi ljudske šole.</i> (Dalje)	33
2. <i>Pav. Fleré: H. Scharrelmann.</i> (Dalje)	40
3. <i>Dr. Fr. Ilešič: Izpraševanje in izpiti.</i>	48
4. <i>Drag. Humek: Risanje in rokotvorni pouk.</i> (Dalje)	50
5. <i>J. K.: Tuberkuloza</i>	55
6. <i>Književno poročilo</i>	56
7. Razgled.	
<i>Časopisni vpogled</i>	58
<i>Šolske in učiteljske vesti</i>	61
<i>Šolstvo na slovanskem jugu</i>	62
<i>Višješolski vestnik</i>	62
<i>Razne vesti</i>	63

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrto leta :: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju :: M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) številka 6 ::

:: Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar. ::

Misli o reformi ljudske šole.

Piše Avguštín Požegar.

(Dalje.)

Ljudski šoli predbacivajo, da uči le posamezne kose znanosti, ki nimajo stika in zveze med seboj in se kmalu pozabijo. To je celo gotovo resnica. Saj vendar ni mogoče, da bi izčrpala katera bodi šola to ali drugo znanost do popolnosti. In ravno znanost o kmetijstvu nima ne konca ne kraja. Poljedelstvo, sadjereja, vinoreja, živinoreja, vrtnarstvo i. t. d. tvorijo danes posamezne stroke, ki se ima le z eno strokovnjak baviti vse svoje življenje. Vse znanosti so pri gospodarstvu potrebne in čim več jih dotičnik ima, tem boljše zamore ukreniti in ukrepati. Ljudska šola zamore v to podati le osnovna znanja, ki so povsod potrebna in ki tvorijo splošno formalno izobraženost.

Proti splošni izobraženosti se obračajo v novejši dobi veljavni možje, trdeč, da ne velja splošna izobrazba nič. Pravijo, da odvrča splošna izobrazba od poklica. Ne moremo trditi, da bi to ne bilo nikdar res, ako mislimo saj na srednje šole. Pri ljudski šoli to nikdar ni res. Ta ne more podati toliko splošnega znanja, da bi ljudskošolski otrok izgubil veselje in nagnjenost do tega ali do drugega poklica ter plaval v višavah znanosti in učenosti nad vsem delom.

Sicer si pa poglejmo splošno izobrazbo bližje in natančneje. Ako govorimo ali slišimo o splošni izobraženosti, mislimo navadno na visoko mero vsestranske učenosti. Po moji misli je znanje poštevanke bolj potrebno kakor spretno reševanje raznih enačb in razmišljanje o brezmejnih količinah. Ne poznam nobene znanosti, ki bi zamogla pogrešati osnovnega računanja, pisanja in čitanja. Na teh treh znanostih slone vse vede po posredovanju misli iz ene v drugo.

Čutim, da se mi bo reklo: „Zabredel je v stran“. Ni res. Hočem marveč povedati, da so ravno osnovni nauki v ljudskošolskih predmetih to, kar imenujemo splošno izobrazbo, ki ne more biti brez nje prav nikdo. Kako je tedaj mogoče, da se obračajo reformatorji ljudske šole proti splošni

izobrazbi? To je mogoče zbog tega, ker stoje oni na stališču vseznanja, ki ga nimajo niti oni niti ga ne bo dosegla ljudska šola.

Mojo trditév, da je ljudskošolska izobrazba splošna in potrebna, moram še nadalje dokazati. Osnovno računati, pisati in čitati mora znati kmet, rokodelc, obrtnik, uradnik in vsi drugi. To je menda nekako naravno uvidna potreba. Drugačna je stvar pri stališču, ki ga zavzemajo nekateri napram meri in snovi poučevanja v realijah.

Toda preden spregovorim o tem daljno besedo, naj še omenim nekatere izreke o splošni izobrazbi. V nekem, mnogo čitanem nemškem dnevniku je bilo čitati sledeče: „Allgemeine Bildung und alle Anstalten hiezu sind Narrenpossen. Eines recht wissen, gibst höhere Bildung.“ Te besede so baje Göthejeve. Povedo pa nič, ako jih pogledamo bližje. Dopisnik v časniku jih je navedel, da bi neveljavo splošne izobrazbe čimbolj poudarjal. Vsakdo vé, da je nemara Göthe imel največjo mero splošne izobraženosti, ki govori iz vsakega njegovih del. Če je torej Göthe zavračal veljavo splošne izobraženosti, si ali svoje vsestranske omike in učenosti ni bil svest, ali je radi skromnosti ni hotel priznati ali jo je naziral kot nesrečo. O tem nimam pravice ne zmožnosti preiskovati. Toliko vem, da ljudska šola ne posreduje svojim gojencem toliko splošne izobrazbe, da bi jim bila v kvar in škodo.

Spregovoriti moramo vsekako besedo, da vidimo, da Göthejeve besede o splošni izobrazbi ne povedo tega, kar reformatorji ljudske šole v tem oziru želijo. Kaj pomeni to „Eines recht wissen“? Le eno vedeti? Kdo ve ali zna le eno? Nikdo. Razjasnimo stvar na zgledu. Pogledjmo rokodelca, n. pr. krojača. Bistvo njegovega dela je krojenje in šivanje. To sta ročni spretnosti, ki jih vsekako vodi duh. A je dovolj, da zna krojač tvarino rezati in šivati? Gotovo ne. Krojač mora pred krojem meriti, šteti, primerjati, torej računati. Nadalje mora upoštevati želje naročnikov in mora v ta namen čitati modne liste i. dr. Končno mora sestaviti račun za svoje delo in ga še celo napisati. Čitanje, računanje nista znanosti, ki sta s krojaštvom v neposredni dotiki, a vendar sta neobhodno potrebni. Kdor bi tedaj znal samo čitati, ali samo pisati, ali samo računati, znal bi res le eno, in to bi bilo za življenje premalo. Ako bi znal kdo le šivati, bilo bi to premalo.

Torej ni res, da bi znal kdo le eno. Vsakdo mora znati eno najbolj kot glavno reč, a mnogo drugega mu pomaga pri izvrševanju glavnega posla.

A to ne velja le o rokodelcih. Tudi kmet, obrtnik, trgovec i. dr. morajo poznati več, kakor kaže bistvo njihovega posla. Oranje n. pr. je na sebi golo fizično delo, ki ga vrše kmetje s pomočjo živali skoraj popolnoma mehanično. Toda pri poljedelstvu ni oranje kot takšno najvažnejša stvar, ampak umno pripravljanje zemlje, umno, preračunjeno sejanje ter pravilno postopanje pri setvi, mlatitvi in uporabi pridelkov.

V to je treba razumnih gospodarskih misli, poznanje cen, sejmov, poznanje delavskih plačil in še mnogo drugega. Torej ni res, da bi bilo dovolj, vedeti le eno. Še takrat ne velja Göthejev stavek, če vzamemo in smatramo recimo vse kmetijstvo kot celoto in rečemo: „Le kmetijstvo prav vedeti, daje višjo izobrazbo“. Kmetijstvo ni en samostaven posel, ono sestoji iz neštetihi opravil, katerih vsako se mora znati, da ne trpi celota. Kdor pa zna vsa kmetiška opravila spretno izvajati, pri tem uporabljati pridobljene šolske znanosti, ta šele umno kmetuje. Poljski opravki pa niso takšni, da bi zahtevalo njih izvajanje kakšno posebno, dolgotrajno učenje, kakor n. pr. rokodelstvo. Spominjam se, da sem kot dijak, bivajoč na počitnicah, mlatil z drugimi navajenimi mlatci, a zaostal ali upešal nisem. Treba je le krepke volje in veselja do dela. Učenje poljskih opravil po moji misli ne spada v okvir ljudskih ali nadaljevalnih šol, posebno ne na račun urjenja duha in blaženja srca. Zakaj žalibog nekateri nimajo veselja do kmetiških opravil, o tem sem nekoliko že izpregovoril, a več pride pozneje.

Povsod vidimo, da mora vsak človek pri izvrševanju svojega poklica imeti neko mero splošnih znanosti, ki niso s poklicom v bistveni zvezi. A da posreduje ljudska šola vsaj najpotrebnejšo in najskromnejšo mero splošne izobrazbe, v to je treba mnogo, mnogo, dosti truda, dosti časa. In tisti, ki trdé, da se v ljudskih šolah z otroci 7. in 8. šolsk. leta ne ve kaj početi, se nam učiteljem menda rogajo. Nekoliko resnice je sicer vsekako na tem. Kajti gradiva, snovi je vedno toliko, da človek komaj zadene med dobrim najboljše, med potrebnim najpotrebnejše. A vprašanje je, če bi zamogli učitelji v 6 letih več ponuditi kakor v 8 letih. Tukaj seveda mislim na povprečnost, nikakor ne na posamezne ugodnosti.

Da bi naj bil pouk v ljudski šoli domostalen, tej misli in zahtevi do neke mere pritegnem. Učenec naj spoznava in pozna svoje domovje, svojo občino, svojo ožjo domovino na vse strani. Toda kaj pomaga to, če so priznani pedagogi priporočali izlete v naravo, da pogovorimo v licu konkretnosti vse potrebno? Drugi trdé, da so izleti v naravo le zabavni sprehodi in uk naj ostane v šoli. Ne morem drugače, kakor da rečem: „Splošne omike nam manjka, malenkostni, otročji in sumni smo“. Imel sem priliko razpravljati v lanskem Popotniku (Svobodne misli o svobodni metodi), da se v naravi najljajše in najuspešnejše poučuje. Na vseh umetnih rač. strojih ne morem v kratkem času toliko računati i. t. d. kakor zunaj. Nikjer ne morem raznih predstav v naravi tako nabrati in ubrati kakor zunaj.

Domostalen pouk, ki o njem govore tudi reformatorji ljudske šole, pa ne zadostuje zahtevam današnje kulture. Res pa je, da se na podlagi domostalnega pouka na nižji in srednji stopnji najljajše podajo daljne in širje znanosti. Toda zdi se mi, kakor da bi reformatorji ljudske šole ne

želeli več od ljudske šole, kakor da poznajo ljudje le svojo ožjo domovino. V tem pa tiči celo gotovo težnja po nazadovanju, če ne po občnem nazadovanju, a po nazadovanju nekaterih slojev človeške družbe.

V razpravah nekega reformatorja sem našel stavek: „Dinge, die mit dem unmittelbaren Lebenskreise gar keine Berührung besitzen, sind für Bildungszwecke völlig belanglos; sie verschwinden in kürzester Zeit ganz automatisch aus dem Gedächtnis.“ Drugod pa: „Der Interessenskreis des Landmannes ist im allgemeinen eng begrenzt.“

Kdor zna čitati te besede le po črkah in po domačem, si misli kaj bodi. Kdor pa čita duševno in pogleda naprej, bo kmalu spoznal, kam pes tace moli. „Stvari, ki nimajo nobene zveze z neposrednim življenskim krogom, so brez vsakega pomena za izobrazbene smotre. One izginejo iz spomina v najkrajšem času“. Jaz vidim v teh besedah popolno zanikanje formalne izobrazbe, ki jo potrebuje vsak človek. Kaj je življenski krog in kaj je neposredni življenski krog? Hlapec, dekla, delavec i. dr. ne poznajo druga, kakor hlev, kuhinjo, lonce, burklje, svinjak, razno orodje ter domače in sosedne osebe in živali. Vedo, kdaj so lačni in siti, kdaj je čas molitve, dela in počivanja in še druge malenkosti. To je menda ožji življenski krog. Ako pridejo slučajno v mesto ali kam drugod, to je menda življenski krog. Kar torej ljudje vidijo in slišijo, ki ni na domu in pri domu, nima za njih nobene veljave. Jaz si domišljujem življenski krog tako velik, da poznam le njegovo središče, krožne črte ali periferije pa ne. In prav je tako. Čemu sem se učil obrazec $2 r \pi$, ki po njem računimo dolgost periferije, če pa ne poznam polumera in ne morem računiti in najti meje svojega življenskega kroga? Ni li boljše ostati s telesom doma, z duhom pa spodaj, pa se ni treba ukvarjati z raznimi znanostmi in učenostmi, ki niso v stiki z življenskim krogom.

Draži in mika me govoriti šaljivo še dalje. Toda „Popotnik“ ni list za šale. Jaz si ne morem misliti stvari, ki bi ne imela z življenjem nobenega stika. A ne mislim le na telesno vegetiranje, ampak na duševno življenje z vsemi interesi. Kdo še ni videl in gledal otrok in doraslih, ki so napeli oči in odprli usta, ko ste jim pravili kakšno novico iz daljnih krajev? Interes, zanimanje ne pozna meje in radi tega ima največo veljavo za pouk in odgojo za napredek človeštva. In temu naj bi pritegnili ljudskošolski učitelji, da pustimo vso gojitev formalne izobrazbe?

Poglejmo v življenje. Visok uradnik pri pošti, pri železnici ali drugod ne rabi latinščine in grščine, ne rabi geometrije, trigonometrije ali analitike, ne rabi zgodovine in zemljepisja, ne rabi risanja i. t. d. pri svojem krušnem poslu. Toda kakšen bi bil njegov duševni obzor, kakšna njegova formalna duševna izobrazba, ako bi se ne bil učil vsega omenjenega in neomenjenega? Ne gre, ne gre in ne bo šlo brez splošne izobrazbe. Splošna izobrazba ni svoj poklic, ampak last in opora vseh poklicev.

Res je, da se mnogo pozabi, kar se je človek naučil. Kar je pozabljeno, ne visi več v spominu v jasni predstavi, a sledovi pozabljene predstave niso izginili popolnoma. Vsako učenje uri duha v mišljenju, presojevanju, shvatanju, hotenju in ta izurjenost duha tvori velik del tega, kar zovemo izobrazbo.

Izobrazba ni toliko znanje kakor umno mišljenje in hotenje. Trditev da so reči, ki niso z življskim krogom v nobeni dotiki, brez pomena za izobrazbo, bi lahko podrla vso kulturo, ako bi se upoštevala. In zato je treba biti oprezen pri vprašanju preobrazbe ljudske šole. Nekaterim se zdé realije odveč. Jeli res tako? Poglejmo zemljepis. Kdor govori o neposrednem življskem krogu, misli na osamljenje gotovih krogov, ki jim ni treba vedeti več, kakor sem zgoraj omenil.

Niti cele občine ni treba poznati nekaterim, saj nimajo neposredno opraviti z njo. Čemu naj bi poznali vodovje, gorovje, kraje, domovinske dežele ali celo očetnjave, saj vendar žive v tako enostavnem in enoličnem krogu? Vzemimo naravopis. Ljudje poznajo žita in druge poljske rastline, vse drugo nima pomena za znanje. Da bi pa se učili nazivati čudovitosti rastlinskega in živalskega življenja in si pridobili s tem blažje mišljenje o prirodi, to bi se lahko opustilo, ker ni v neposredni zvezi z življskimi potrebami.

Čudno, čudno tedaj, da se govori dandanes tako kratkovidno v človeškem življskem krogu. Moja misel je, da živi vsak človek v duševni zvezi in stiku s celim svetom in ta stik popolnjevati je naloga ljudske šole. Stik posameznega človeka s celim svetom posreduje ljudska šola s splošnim poukom, ki ga zagovarjajo nekateri pedagogi. Marsikaj sem že čital o tem in reči moram, da mi je ugajalo skoraj vse. Sam sem poučeval od nekdanj tako, ker se mi je kazalo takšno poučevanje najbolj naravno in radi tega najbolj uspešno. Bistvo splošnega poučevanja je to, da neha pri njem vsa razlika med predmeti. Učitelj poučuje, kakor prilika nanese in kakor se misli zbuja in snuje. Tako se sicer lahko poučuje tudi v šoli, a najboljšo priliko za splošno poučevanje dajejo izleti v naravo. Nikdo ne bo šel z otroci v naravo, da bi poiskal in pogovoril tamkaj n. pr. le eno rastlino i. t. d. Vse je treba videti, na vse opozoriti, vse opazovati, naj si bo stvar računsko, jezikovna, zemljepisna ali drugačna. Ni se treba bati, da bi bilo preveč. Kajti če postopamo vedno tako, ne podavamo otrokom le kosov znanja, ampak dovedemo jih do precejšnje mere splošnega znanja, ki je potrebnejše in važnejše kakor poznanje posameznosti.

Eden najboljših zagovornikov splošnega pouka je Bertold Otto, ki pravi, da bi v šolah ne smeli vprašati tisti, ki znajo, ampak tisti, ki ne znajo. On dopušča otrokom, da vprašajo učitelja po vsem mogočem ter da se razvijajo razgovori.

To ne spada v okvir moje razprave, vendar pa sem to omenil kot priporočljivo sredstvo za dosegovanje splošne izobrazbe. Neprijatelji splošne izobrazbe trdé, da ni potrebno ljudskošolskemu učencu spoznavati množico naravnih teles. V tem imajo po mojem mnenju prav, četudi je boljše, da stremimo bolj po dosegovanju splošnega znanja. To širi duševni obzor.

Toda kako naj si to mislimo? Če hočem n. pr. obravnavati „govedo“, mi ne bo kazalo, posebno ne na nizki lj. šoli, da bi pogovoril posamezne dele govedje okostnice i. t. d. S tem bi izgubil premnogo časa. Potrebno je marveč, pogovoriti svojstva življenja in veljavo govedi v gospodarskem življenju. Pri tem pridem na pogovor o živalskih pridelkih (sirarstvo, mlekarstvo i. t. d.). Da ne bodem zamogel pokazati različnih strojev, ki se rabijo pri proizvajanju sira, masla i. t. d., je gotovo pomanjkljaj. Vsekako pa je to že naloga strokovnih šol, a ljudska šola ima podati splošno znanje, da se živalski pridelki uporabljajo tako ali drugače, da se prodajajo v svetovnem prometu in da so torej velike gospodarske veljave. Ne morem si tedaj misliti, da bi bil krog kmetskih interesov ozek in bi naj ozek ostal. Zdi se mi naravnost, da potrebuje kmet in kmetski delavec več obzorja, kakor član marsikaterega drugega stanu. Mislimo si n. pr. živinorejca. V interesu živinorejca je vendar, da ne pozna vola, krave, svinje, perutnine le po osnovni obliki, ampak, da vé tudi nekaj o raznih plemenih teh živali ter o njih vrednosti. Živinorejec, ki ne vé o tem nič, je odvisen le od pouka in zgleda drugih in ne uživa prave gospodarske samostalnosti. Pa je mogoče, da ga pouči o tem ljudska šola? Da, to je mogoče in tudi potrebno. Ako čita kmet o vrlinah muredolskega plemena govede ter ne vé, kaj pomeni „muredolsko“, nima tistih predstav o goveji živini, kakor če pozna po zemljepisju dolino Mure in Murice in če se ga je poučilo v šoli o živinoreji sploh ter o živinoreji na Zg. Štajerskem, sploh v alpskih deželah.

Tukaj že vidimo, kako stoje v stiki in zvezi prirodopis ter zemljepis. Toda živinorejec mora vedeti, kaj živini prija in kaj škoduje ter kako škoduje. Splošno poznanje raznih klaj, splošno poznanje umnega krmljenja i. t. d. vse to, lahko pové učitelj pri prirodopisnem pouku. Kadar bom govoril o škodljivosti zaduhlega, sprijenega zraka, bom povedal in poudarjal, da škoduje slab zrak živalskim dihalom ravno tako kakor človeškim. Prirodopis in prirodoslovje sta v tesni dotiki.

Kmet mora biti poučen vsaj v glavnih, splošnih potezah o prometu sploh ter o njegovih sredstvih, v raznih občilih na suhem na rekah in na morju.

Pred kratkim sem imel razgovor z nekim kmetom. Pravil mi je, da je argentinsko meso od živali, ki imajo takšno ime. Njegov sin, učenec II. r. dvorazrednice, ki kaže veliko veselje do zemljepisja, je očetu povedal,

da je Argentina dežela v južni Ameriki. In vse to še ne zadostuje. Kmet mora tudi čitati in čtivo razumeti, mora tudi zapisovati prejemke in izdatke, mora pisati gospodarska naročila i. t. d. Pri novih zidanjih si napravi pregledne načrte in proračune, pri kupčiji ali prodaji mu je treba potrdil ali pobotnic i. t. d.

Vsi mi bodo rekli; „vse to itak vemo in to zahteva naša pamet in šolski zakon“. Mi vemo to. A oni, ki pravijo, da je krog kmetijskih interesov ozek, mislijo in hočejo menda drugače. Mi pa trdimo, da segajo interesi kmetijstva na vse strani brez meje. Vsi ljudskošolski predmeti, posebno pa prirodoznanstvo in zemljepis, tvorijo v splošni medsebojni dotiki in zvezi to, kar imenujemo splošno izobrazbo. Tisti, ki predbacivajo ljudski šoli, da posreduje ljudem le kose znanja, na drugi strani pa so zoper splošno izobrazbo, ne mislijo logiško. Oni zahtevajo celoto znanosti, ki se ne bo dosegla nikdar; a oni so zoper splošno znanje, ki se bo vedno dosegovalo. Ostanimo torej pri tem, kar se da dosegovati in popolniti, četudi ne doseči in izpolniti.

Na tem mestu se spominjam zanimive izjave, ki je bila čitati v nekem članku znanega drž. poslanca Dr. Steinwenderja o reformi ljudske šole. On pravi: „Ein tüchtiger Landschulmeister, der eine ganze Generation von jungen Leuten zu braven Arbeitern, zu intelligenten Landwirten, zu fleißigen Handwerkern und nicht in letzter Linie zu umsichtigen Hausfrauen erzieht, ist unendlich mehr wert als ein unzufriedener Ästhet“. Zurück zur Scholle, zur Heimat und zur Arbeit! Poglejmo v stvar. Vsakdo ve, da interesi in težnje delavcev na kmetih, interesi in težnje inteligentnih ter ne inteligentnih kmetovalcev, interes in težnje rokodelcev ter interesi in težnje skrbnih gospodinj niso eni in isti. Vsakdo ve, da dela dninar iz celo drugih vzrokov kakor posestnik. O tem bodem še razpravljaj pozneje. Omeniti pa moram to tudi že tukaj, ker se mi vriva vprašanje, kako naj vadi in odgaja učitelj mladino, da ne bo videl in čutil deček ali deklica, ozir. mladenič in mladenka tega, kar ga odvrta od dela na kmetih, kakor rečeno, odgovarjal bom na to pozneje. Dr. Steinwender je utopist, ki ne bo dočakal nikdar takšnega učitelja, ki bi odgajal v isti sapi pridne delavce, razumne kmete, pridne rokodelce ter skrbne gospodinj. A vsak učitelj bi si to gotovo želel.

Zelo pa mi ugaja Steinwenderjevo mnenje o esteti (lepočutnih ljudeh), osobito, o nezadovoljnih esteti. Najbrž misli na učitelje. Nikjer ne manjka lepočutja več kakor med ljudmi, ki nimajo prilike lepega nazirati. Na kmetih je estet mnogo vreden, ako se ne vidi njegovo lepočutje le v noši ali v malenkostnih navadah. Učitelj brez naravnega lepočutja ne more odgajati, ker nima primerne vpliva na srce in um.

(Dalje.)

H. Scharrelmann.

(Pav. Flerè.)

(Dalje.)

F. Nitke iz življenjske preproge. Oj, življenje pestro, raznobarvno! In v to življenje belo, čisto — v življenje madežev in greha pelje Scharrelmann svoje otroke z veliko svojo zmožnostjo; z njim, zunanjim razvija njihovo notranje življenje za življenje . . .

* * *

IV. poglavje: „O uvajanju v zemljevide“.

Otroci so se vadili mnogo v risanju pri nazornem pouku; in to jim služi zdaj dobro pri domovinoznanstvu. Iz hiš rišejo ulico, iz ulice pridejo na trg itd. Merilo? Šolska soba v merilu? Scharrelmann ni štel okenskih šip na magistratu . . . Pot z doma v šolo, izprehodi — glavni trg z vsemi njegovimi obkrožji, ki jih kažejo razglednice. — Dalje in dalje vse v najpreprostejših oblikah. „Če se je razred navadil na te simbole, ne dela razumevanje zemljevidov v atlantu nobenih težkoč več“ — mislim, da bi znal imeti Scharrelmann prav!

* * *

V. poglavje: „Načrti in osnutki“.

Zdaj pridejo priprave. Da, in sicer za učitelja, ki je zalučil v kot učne načrte in urnike . . . In še za te samo osnutki in načrti, kako naj se pripravljajo. Brez učnih načrtov in urnikov . . . „Marsikatera nazorna ura mi je postala že prirodoslovna, marsikatera domovinoznanska ura veronauka . . .“ Komur se še ni to zgodilo, naj se potruži in poskusi — samo tiho, da ne izve § . . .

Kaj bi govoril dalje o teh načrtih in osnutkih?

Dvaindvajset jih je in nas vodijo zopet globočje v otrokovo dušo, širijo njemu obzorje, navdajajo ga z močjo in samozavestjo, prišli smo po njih zopet do — veselih otrok . . .

* * *

Veselo je tako potovati po domovini in po svetu, kakor to dela Scharrelmann — človek se čuti človeka, doma domačina; ljubi dom, ljubi svet. — Ni se navadil naštevati rek, mest — gotovo ne ve, da ima London 6 milijonov prebivalcev — mesto, ki si ga jaz še danes ne morem predstavljati; skrbelo pa se je za generacijo, ki bo nastopala vedno lahko svojo dedščino z vedrim razumom, z vdanim srcem . . .

* * *

V okviru vsakdanjosti. — 800 spisov in spisovnih tem za prvo do peto šolsko leto.

Nova polja snovi v otroškem prednašanju! — Za koga? — „Komur je treba za čas od 1.—5. šol. leta tupatam spisovnih, napisovalnih ali pripovednih tem, kdor bi rad proučil posebno razširjenje otrokovega naziranja, komur je dalje kaj na poskusih otroških opazovanj in prednašanj, ta naj vzame tu ponujano zbirko v roke“, — torej zopet pouk za učitelje. — Kaj pa hoče pravzaprav Scharrelmann? — Na kratko vprašanje kratek odgovor: **r a z v o j a o t r o k o v e i n d i v i d u a l n o s t i**. Iztrgati ga hoče sponam, ki mu jih sili šola tiransko na um, da ga stiskajo in tlačijo, osvoboditi ga hoče, napraviti ga hoče iz človeka človeka tudi potem spisja. —

Ravno to polje se je dvignilo po zasluženju naših redkih psihologov-pedagogov ravno v nas Slovencih tako visoko, da slov. učitelj celotno ne najde prav v tej knjigi toliko novega, kakor bi pričakoval ob prepornosti vprašanja o prostem spisju. A gotovo je še toliko novih točk — vsaj za me jih je bilo — da se mi je zdelo vredno delati tudi tu zapiske za celotno spoznavanje Scharrelmanna in njegovih naukov. —

Glejte, pri spisju zahteva mož, ki pusti otrokom svoje: slog, ureditev sloga — in celo očita šoli, da ona sloga ne nauči in ga ne poda, ampak ga ubija, ker „kolikor samostojneje človek misli, toliko samostojnejši je njegov slog; in njegove stilistiške vaje hočem omeniti na koncu zapiskov o tej knjigi.

Kako pa obravnava spisje? Navada je, kajne, da ima ves razred en in isti naslov. Koliko pa je otrok, ki jih ta naslov mika? „Ali ni pristrčnejše za učitelja in otroke, če se da vsem otrokom 5 ali 6 tem, in si poišče vsak otrok iz tega števila sebi najprimernejše“ — pa to ne vedno, tudi enotne teme imajo svojo ceno. Po mojem mnenju se morajo zlasti dobro obnesti nekaki **p o d n a s l o v i**, ki naj bi si jih izbrali otroci sami in ki naj bi jih učitelj akceptiral, če se ne odstranijo vsebinsko od prvotne teme. Tupatam so razni naslovi celo neobhodno potrebni v prostem spisju, n. pr. pri pisanju basni, pripovedke, bajke itd. —

No, dalje!

Kolikor bolj odgovarja tema zanimanju, toliko manj je treba obravnave. Ko se napravi uvod, naj začne razred takoj z delom, ker je takrat veselje do dela najintenzivnejše. Vsak otrok delaj za se, vendar pa se smejo tudi zgovarjati, ker se tako medsebojno vzpodbujajo. Kdor je napisal kaj dobrega, sme prečitati. Sploh se mnogo prečita, da dobe tudi slabši otroci asocijacije . . .

Popolnoma učna ura, kakor so jih uvedli za spisje naši učniki na Slovenskem . . .

In snov?

Otrok je najprej d o m a — kaj se tu vse ne zgodi! Veselje, žalost, prazniki, Miklavž, obisk — razni skriti kotički in vogli so še tu . . . Cela množica je naslovov v knjigi, in menda bi se jih dala nabrati še taka kopica, in še bi jih menda ne zmanjkalo . . . Ampak „Naše hiše“, „Naše sobe“ še niso opisali, pa je — ne bodo; rajše pač ognjišče, peč — ker, kolikor manj obsega naslov, kolikor ožji je, toliko boljši je —

N a c e s t i, v g o z d u najde otrok mnogo veselega, mnogo žalostnega . . . različni so momenti, ki jih bude letni časi pa razno v r e m e. Da, vreme — mislite, da je otroku vseeno, če je dež ali sneg, oblačno ali jasno — o, le poskusite! —

Izprehodi so tu — pa znamenitosti! Kaj smo govorili v nazornem nauku in domovinoznanstvu zastonj o njih, pa v črticah o „Danes in pred časom“, da bi se ne dale porabiti trohice! Ampak ne formuliranih stavkov! Tako — res, saj jih že več nismo imeli, ker nismo hoteli prostega otroškega duha vezati na nje — in tu glejte! Sad te prostosti kako vam otroci pišejo! Pri kovaču ne ve povedati le, da je rokodelec, ki izdeluje razno železno orodje, podkuje konje; da je mož zelo koristen in potreben, pa da mora biti človek močan, če hoče biti kovač . . . O ne: z iskrami skače otrok po kovačnici, posluša udarce kladiva, poskuša sam njegovo težo, meh si ogleduje pa mu pomaga pihati — glejte sad te prostosti!

V š o l i! Poskusi, pa lahko čuješ tudi kritiko o sebi, če si navadil otroke, da ti zaupajo vse odkritosrčno.

V t u j i n i! Ne, kaj so doživeli v tujini, pišejo otroci — kaj bi revčki, ki so komaj prišli preko sosednje fare! V domovini pišejo o t u j i n i in domovino opisujejo v nji. Poskusite s pragozdom, pa bo kmalu stala tam blizu domača kočica; tako velika je ljubezen do domače grude, da ne more biti nikjer lepo, če ni vsaj malega koščeka spomina na njo . . .

Pa prav tu: kolikor širši je tema, toliko površnejša in manj vredna je vsebina. No, da: v najmanjšem detajlu, v najbolj micenih opazovanjih in izkušnjah je resnično življenje. Šele, ko so obrazložene vse osebne zveze s snovjo, stojimo pod predmetom, in tedaj je šele mogoče — disponirati. Pa naj pišejo otroci nalogo po razporedbi! . . .

I n d u s t r i j a! — Kdo bi pričakoval tukaj od otrok rešitve problemov popolnoma brez pogrškov? Mogoče je to le v toliko, kolikor more imeti v to otrok vpogleda. Zato m o r a biti tukaj poprava napačnih misli in predstav; s tem pa ni rečeno, da bi se ne s m e l o o njih p i s a t i. Ravno pisanje in govorjenje o stvari, ki nam ni prav jasna, pripomore do potrebne jasnosti; zato poprave!

Č a s — ne samo letni časi, tudi snovi iz starih dni imajo tu svoje mesto. — Scharrelmann — da omenim tu specifično njegov postopek — hoče pisati o ustanovitvi Bremna (snov je v knjižici „Heute und vor

Zeiten“), pa pripoveduje točke, kjer je podlaga vsem ista do gotovega stavka, kjer je pripovedka prosta, pove ta stavek in dalje delajo otroci. Ali hoče imeti le en prizor: pove stavek, ki začinja prizor in izpeljejo ga otroci . . .

Pisana raznoternost tudi najde svoje mesto v spisju, in sicer v toliki množini, da je vsak dan nekaj novega. Vsak dan; včeraj! V lanskem „Pop.“ str. 196. sem obrazložil ob kratkem svoje misli glede teh snovi in sem dejal, naj bi otroci to pisali v dnevnik. Takrat še nisem poznal Scharrelmanna natančneje, čital sem, kar so pisali o njem drugi, danes pa vidim, da je Scharrelmann prav za to snov že uvedel dnevnik, ki pa jih ima več učencev enega skupaj in se vpiše vanje le najboljše. Da imajo otroci veselje s tem! Kdo bi dvomil — a za — šolsko spisje to ni in tudi Scharrelmann ga ne zahteva. Tako popravim, če sem kaj zagrešil, v kar me je zavedel tedaj Tögel; pa se mi zdi, da nisem nič grešil. —

Spisovne serije so vrsta spisov, ki so med seboj vsebinsko v zvezi. „Mislim, da se razred najbolj prisili k produktivnosti, če se ga interesira za velike naloge, ki se ne dajo rešiti kar v naglici in naenkrat. Tako ostanejo otroci v isti strugi. „Koncentracija misli je močnejša in produkcija zaraditega živejša in osebnejša.“ — Scharrelmann ima tu primer: „Deset let v Ameriki“ — oj, koliko lepih nalog! Cela povest iz večih poglavij in vsako poglavje zase je naloga . . .

Pisma na starše, vabila, poročila in pisma na učitelja, ki jih mečejo otroci v posebe zato pripravljeno skrinjico v razredu. „Vem, da take vzgojne metode niso popularne. Postale pa bodo, če smo se navadili bolj in bolj, otrokom zakriti šolnika in jim pokazati človeka“, pravi psiholog, ki mu taka pisma niso igrače, ampak resnost, ki mu rodi blagoslov . . .

Razgovori, ki bi nam menda pripomogli tudi čez težave razlikovanja direktnega in indirektnega govora, in

Domače živali, ki imajo namen opazovanja in vzgoje, zaključujejo zanimivo množino spisovnih tem, ki bodo vsakemu učitelju izvrstna pomoč v razmišljanju o prostem spisju po navodilih ne trdokornega, ampak mislečega učitelja, ki ljubi šolo in otroka . . .

* * *

Stilistiške vaje zaključujejo knjigo. Ne korekture — zaboga, ne korekture, ki ordeči ves zvezek! Kako pa? „Že med pisanjem popravi učitelj ustno in hitro vse ortografične in slovniške pomisleke, ki so se pokazali“. Torej nekaka profilaksa. — Iz najdenih pogrškov, ko je naloga že v zvezkih — kdo bi zahteval popolnosti, kjer ne more biti — pa si poišče in zapomni napake, ki se največkrat ponavljajo in jih obravnava v prihodnji jezikovni uri. —

Kakor raste otrok na mislih, tako raste tudi na sredstvih jezikovnega prednašanja. Zato je poglobljene miselnega življenja v otroku, zbujenje njegove notranjosti najnujnejši predpogoj za stilistične vaje. Te morajo biti tako urejene, da silijo ves razred, da je produktiven v enem stavku; učitelj pa da snov in zunanjo obliko za vsako vajo — ne za spis. — Pa prostosti tudi tu: „Napišite le to, kar vsi radi čujemo, česar še ne vemo vsi, na kar nihče drug ne misli!“

Tako spisje, katerega namen je: „Naučiti dela uživati in ustvarjati!“ — Drugega namena šola bodočnosti ne more imeti!“ —

* * *

„Iz domovine in otroških let in srečnega časa“ so povestice, ki jih je napisal mladinski pisatelj H. Scharrelmann mladini v zabavo in pouk. Niso velike slike, ki jih tu kaže; male silhuete so, načrtane natančno po življenju. Prepletene so z ljubko, otroško naivnostjo, z ljubeznivim humorjem, ki ga je svet mladini tako poln, dihajo svežosti in ljubezni in hrepenenja; onega otroškega hrepenenja z vednimi: „da bi...“. — V zabavo in pouk! Umetnik riše življenja jasne in temnejše sličice, iz sveta je vzeta snov pa iz življenja drugih živih stvari, ki niso ljudje. —

To je napisal, na koncu knjižice pa odpira otroku oči v zagovoru: „Seveda, povestice čitati je lepo, tuptam celo jako lepo, in le eno je na svetu, kar je še lepše, in to je — povesti živeti. —

Učitelj uči, naj se jih živi in umetnik kaže, kako naj se jih živi — to je namen teh živih, naravnih kosov življenja.

* * *

„Mali mladič“ (Ein kleiner Junge.) — Kaj je videl in slišal, ko še ni hodil v šolo. — O tem pripoveduje Scharrelmann: življenje malega za male. Kakšno pa je tako življenje? Iz samih kratkih vtiskov, iz malih koščkov je sestavljeno; mozaik je. In mozaik je tudi ta knjiga — mozaik, umetniško sestavljen in temeljito zamišljen. Samo, golo življenje, brez namišljenosti, kakor ga more živeti le malček v onih letih, ko mu še ne moti življenja prvi korak v svet: vstop v šolo.

Samoobsebi je umevno, da je pisana knjiga za otroke. Če jim to dopade! — Gotovo imajo otroci pravitako dosti smisla za življenske slike kakor odrasel človek, samo da morajo biti odmerjene njihovemu umstvenemu krogu. Prav take črtice iz življenja malih in pa pravljice bi imenoval jaz kvintesenca mladinskega leposlovja in mislim, da po vsi pravici.

In slike iz onega malega sveta iger in resne otroškosti v nežnem humorju in smehljajoči naivnosti je ta in prej omenjena knjiga. Obe sta

tudi ilustrirani — kakor tudi večina drugih — z risbami, preprostimi in v velikih potezah; začrtane so s krepkimi črtami, kakor jih potrebuje otrokovo oko in jih umeva njegova duša.

* * *

Za odmor in premeno z resnim študijem Scharrelmannovih teorij in prakse smo hodili z malimi po njih svetu, po otroški sobi z vsem njenim veseljem. Vodili so nas tu sami in lep mi je bil užitek. — Večje še je bilo moje zanimanje za novo knjigo teorije o praksi, ali pa je prav tudi če rečem: prakse v teoriji.

* * *

„Prisrčni pouk“. — Misli in poskusi iz nemoderne pedagogike. Kos Scharrelmannove notranjosti je knjiga; odlomki iz njegovega življenja in njegovega dela; onega, ki vre vedno dalje in dalje, ker je odprta glava in srce za vedno nove smotre, za vedno nova pota; ki ima pogum, da hodi samo po tisti samotni poljski poti, pri tem, ko stopa ves svet udobno po široki, tlakovani cesti . . .

Kakor se je rodilo to življenje, kakor se je ustvarjalo delo, tako ga kaže knjiga. Vse križem je v nji: misli, načrti, reševanje problemov — tu nekaj pa tam zopet . . . Vkovane duše je bilo treba, da je trgala vezi, ki so jo obdajale; človek se je zbudil v učitelju in hotel je človeka, mesto učenca . . .

Ne bom urejal: to pravi v prirodoopisju, to o svoji metodi; tak je njegov postopek, tako je njegovo ponavljanje; zdi se mi, da bi ga tlačil v Prokrustovo postelj formalnih stopenj, pa bi ga razmrečeval. — Prosto naj govore moji zapiski, kakor so nastajali po vrsti, kakor so se rodile misli . . .

Pri lepopisju je, v risarski uri — lepo, tako lepo teče vse po vrvici, nikjer se ne spodtakne nič — tako lepo dolgočasno . . . Das Schulgesicht! „Kaj 'si pa danes opoldne jedel?“ — Pri petju: gor, dol, gor dol . . . Mala improvizacija, ki je na mestu, razpali otroško dušo, vname njih srca, in sami najdejo otroci ton, v katerem gre pouk dalje. V njem pa vstaja misel vedno jasneje, vedno bolj energično: „da je umetniško v nas najnujnejše v pouku in njegovo gojenje najboljša preparacija.“

Ampak rezultati? Ja „Resultate, Resultate! — und das ist schlimm!“ kliče učitelj človek, pa se zgraža nad tem, kako so se izvežbale naše oči na stroške finejših, duševnih občutkov, da hočemo vse le videti in ne moremo čutiti skritega, ki ga ne moremo kontrolirati . . .

Oj, grehi šole! Saj vas poznamo, ki ležite tu pred nami napisani z boleščjo resnice, ki rodi ironijo v solzah in sarkazem v pekoči boli . . .

Po šolskem koridorju hodi in do njega prihajajo razni glasovi iz razredov iz današnje šole — tu ta predmet, tam oni... In vsepovsod naša učenost, ki nas muči šele tedaj, ko spoznamo, da smo tudi mi taki kakor oni, katerih glasovi hite do nas. Tudi Scharrelmanna boli — in lahko mu je pisati satiro po resnici; in resnica ni spačena, le bol lega v dušo...

Globoko čuteč otroški psiholog prosi, naj se jih vedno ne popravlja v njih govorjenju, da se jim ne otežkoči produktivnost; pa muko, ki jo rodi šolska dolgočasnost, mu rodi stavek: „Sploh se bojim, da se bode dalo pedagogiki novo življenje le s „splošnim štrajkom mladine, ampak — mladina še žalibog ni organizirana.“

Pa gleda še globlje v otrokovo dušo in je žalosten, ker ve, kako hlastajo vzgojitelji v šoli po konflikatih, da morejo stopati z redom in §§; — ne nagle obsodbe, ne prilike dajati za možen nastanek konfliktov!

Premalo je pozitivnosti, proč z negativnostjo, nerodovitnim, kritičnim! „Navadi se poučevati, ne da bi grajal!“ In:

„Pustite male k meni in ne branite jim!“ Ima pa zanje še drug pomen:

„Ne branite jim p r e v e č! Kdor najmanj vzgaja, vzgaja najpravilnejše; kdor pa dosti vzgaja, je morebiti izvrsten uradnik, pa gotovo tudi zelo slab šolnik“ ...

Slab šolnik! Lanovec kot vzgojitelj! Kdo ga ne pozna nadzornika Brösecke? Nadzornika, ki se tako temeljito zanima za nežno, rožnato šunko; in tak nadzornik bi bil Scharrelmannu prav po volji, dokler ne dobi takega, ki bi bil visoko nad njim po duhu in po duši, ki bi „našel probleme in nakazoval rešitve, kjer ne vé ves svet naprej in je gotov. Množina vzpodbud bi morala izhajati od njega.“

Razveseli se pri pregledavanju raznih lekcij, ko naleti na besede župnika Bonnsa, ki ima tako proste misli, tako mogočne ideje o reformiranju v „Christliche Welt“, pa mu pravi: „Ampak kaj pomagajo tožbe? — Napravi jutri kar boljše! Hic Rhodus, hic salta!“

Ampak dva sveta sta: šola in cesta! — Otroci se vsujejo iz šole in že so na cesti: dva sveta sta to, ki se morata vedno dotikati. Vendar pa učimo v šoli le b e s e d n o znanje, ko bi morali nuditi d e j a n s k e g a ...

Kakor vroč solnčni dan na močvirju ob Weseri mu je danes šola: „spi štokrlja v gnezdu na strehi. Pes, race, gosi, ljudje, konji, zemlja in voda — vse spi težko spanje vročega poldneva“ ... Tako mrtvo tako ubijajoče ...

Zunaj pa „vse teče ...“ vse vrvi, vse kipi ... „Otrpnelost misli in čuvstev se pravi oleseniti, okameneti, odmreti. Vse teče v življenju, vse stoji tiho v smrti.“

In v pouku?

Življenje je tako lepo! „Škoda, da se nam tako redkokdaj posreči, čutiti poezijo našega življenja, spoznati lepo minuto že med njenim bitvanjem. Samo pesniku je to menda dano v polni meri.“ — Pa naj imajo oči le pesniki, le umetniki? Se ne dá napraviti to pri vseh ljudeh? V otrocih je to oko in šola naj dvigne ta zaklad in to bo „najgotovejši pot, da se reši sprejemljivost za lepote življenja, da se vodi k možnosti užitka in da se odpro vrata na široko živlenskemu veselju.“

Šola pa popravlja, kjer bi ne trebalo. Oj, korektura! To je ono, kar boli Scharrelmanna vedno najbolj. Ne da bi jo hotel odpraviti; priznava njeno potrebo; le taka naj bo, da rodi kaj sadu. „Na to moramo gledati vsi, da poenotimo korekturo vedno bolj, da pomalem popolnoma odpravimo iz naše šole to najpustejše pa najnerodovitnejše delo. — Dokler je pozitivno delo več vredno kakor negativno, naj se nadomesti s prvimi vsa ustna in pismena korektura.“

* * *

Scharrelmann se pripravlja na pouk . . . Sedi v sobi, mračno je že, ne vidi delati in on se pripravlja . . . Ne nažiga še luči. Preparacije so mu misli, misli, misli . . . Vse trdno postane vprašanje! In tedaj prihajajo neprijetne, krivoverske misli, večni dvom gloda na vsem že tolikokrat premišljenem. — Na templju svojega obraza vidi v takih blagoslovljenih urah vse polno razpok v temelju, vse je razprano in razdrapano.

Tedaj dvigne roko in prezidava . . .

Pride do zaključka, da je treba produktivnosti; to pa je treba vaditi in navadi se najlaže pismeno . . . Torej le ne gre brez luči! Preparira se: Vsak dan pisati, s pisanjem pesniti, v pesnenju polniti najpustejše snovi z živim otroškim življenjem — to se mi zdi, da je $\mathcal{A}$ in Ω vseh preparacij.“

Piše — vsak dan tri strani in napiše priprave. Če ne more mora. Oj, in kako je veselje nad delom za drugi dan, radost je v duši: „Živela produkcija!“

In tedaj postane učitelj učitelj.

„Učitelj, ki si ne zna izmisliti povesti, ki rabi disciplinarna sredstva, da ima v razredu mir, ki ne zna dati tudi najpustejšemu učnemu tematu popolnoma novo lice, ki ne zna slikati in komponirati, je le polovična moč, ki se jo lahko rabi še na najvišji stopnji — in še tukaj le z največjo pozornostjo.

„Ura, v kateri se učitelj prav nič ne nauči, je prav toliko vredna kakor ura, v kateri se učenci nič ne nauče.“ — Te krasne besede res še niso spoznali naši frazerski pedagogi za „velepomembne“, vendar pa naj bi vzlic temu ne manjkala v nobeni učiteljski knjižnici.“

Scharrelmann se pripravlja . . . „Neskončnost vseh stvari na dve strani — kakšna perspektiva! In na mejah spoznanja stojita mikroskop in teleskop. In kjer odpovesta tudi ta dva, tedaj nam pomaga fantazija, kipeče divja. Odpira nam čudežne vrtove onstran naših čutov. Hvaljena bodi fantazija!“ Povsod se vživeti in resno prijeti na glavnih in stranskih temah, ki jih je toliko, toliko . . . pa eno teh stranskih potisniti v ospredje pouka, glavna pa bodi ozadje — in pouk dobi novo zanimivo lice.

Takele so njegove priprave: ljubezen vzgaja v šoli v pouku; ljubezen budi ljubezen, z ljubeznijo pomiluje siroto, z ljubeznijo izpodbija tla predsodkom. — Ostro oko in gotova roka kaže socialno politiko, stopnjevanje v spoštovanju človeka, pa zahteva istega za otroka in prosi, naj se otroku ne veleva vedno, ker je tudi: „Gorje tudi tistemu, ki zapoveduje!“

Pa stopi tako pripravljen pred razred . . . Povodenj, cela povodenj je spisov! Pa nam jih ne kaže kakšni so; ne pravi, kako so jih napravili učenci; govori le o tem, k o l i k o jih je! In vesel je, tako vesel, ker je produktivnost, prosta produktivnost razreda tako velika . . .

V šoli ponavlja. Pouk je bil živahen, vesel in temu naj sledi mučna reprodukcija? — Zaboga, nikar! — Kakor pouk, taka ponovitev!

Scharrelmann ponavlja največ pismeno, ker je tako delo intenzivneje kakor ustno in bolj splošno (vsi otroci delajo istočasno). Dati pa je treba vsebini vedno novo lice — oj, saj kjer zmanjka snovi, tam pomaga otroku fantazija. Da, delo jo vedno abstraktnejše, vedno abstraktnejše čim dalj smo pri ponavljanju; vzlic temu, da ljubi otrok detajle in konkretnost. Vedno abstraktneje — pa ne bojte se, da pridete v dolgočasnost! Oj, seveda: kolikor bolj čustveno je dejanje, toliko težje je ohranjenje interesa. „Ampak zakaj se ne bi sprejel ta problem najnovejše literature že tudi od otrok?“

Bog ve, če imajo didaktične učne knjige za učiteljišča že tudi tako rešen problem ponavljanja? Slabo bi ne bilo!

Dalje.

Izpraševanje in izpiti.

Dr. Fr. Ilešič.

Salzmann je pred več nego sto leti spisal knjigo, ki naj bi kazala, po kako račjih potih hodi pedagogika.

Živo življenje producira vedno poučne slučaje, ki jih je treba beležiti, da se ob njih temni strani razločno spozna luč.

Nekateri sledečih slučajev, (zlasti točka 5.) spadajo v „Krebsbüchlein“.

1. Izpraševatelj in izpraševanec se ne razumeta:

Izpraševatelj se ne vglobi v misli kandidatove, oziroma v njih asociacijo in zvezo. Manjka mu očitno lastne duševne spretnosti, ki je potrebna, da človek — razume drugega, da brž čuti, kako daleč od istine je kandidat, ozir. kako blizu ji je. Ker tega ne čuti, smatra kratkomalo vse za krivo, vse za absolutno napačno.

Kdor hipno sam pregleda vse mogoče zveze vpletenini misli, se brž orientira in spravi s par stavki učenca do prave točke. Pri učencu, t. j., pri pouku je to potrebno; pri izpitih, kakor so mature, to navajanje ni vselej potrebno; dovolj je, da se učitelj zaveda vse distance odgovora od istine in prema temu potem oceni odgovor.

Vedno pa takega razvijanja tudi pri izpitih ne smemo opuščati: tako razvijanje namreč često bolj izkaže zmožnost učenčevu nego podajanje „perfektnih“ odgovorov; če učenec zna slediti izpraševateljeve misli, ki leže v njegovih vprašanjih, je duševno bister. Če pa zna celo debatirati z izpraševateljem je zelo sposoben, osobito, ako zna zastopati — izgubljeno stvar.

Facit: Mnogokrat izpraševanec „ne razume“ (kakor pravi) vprašanja; vzrok je temu pogostoma ta, ker je nesposoben ali ni študiral.

Mnogokrat pa zopet izpraševalec ne razume izpraševanca; vzrok je temu pogostoma ta, da je v stroki slabo podkovan ali duševno vobče neokreten. Ni krivičen (subjektivno); prav pa vendar ne presoja izpraševanca.

Te in take nedostatke učiteljev izpraševateljev bi z globljim umevanjem človeške psihe morali popravljati predsedniki komisijam.

2. Izpraševanje bodi kratko.

Vselej je to nemogoče in ne sme biti. Drugače je izpraševati rednega javnega gojenca, drugače privatista, ki ga prej nikoli nisem videl. Tega le bom včasih moral delj časa vprašati 1. včasih, če zna gladko in 2. včasih, če ne zna gladko. Prvo bo takrat, če imam opraviti z napiljenim človekom, ki je imel srečo dobiti vprašanja, ki se krijejo z njegovim učencem. Takega „napiljenca“ bo par razvojnih vprašanj spravilo v hudo zadrego; njegova materijalna zgradba se bo pokazala v svoji brezveznosti, torej brez formalne dovršenosti. Drugo: če ne zna, ne zna morebiti, ker se moj način vprašanja ne krije s knjigo ali z učiteljem, po katerem se je učil; ne zna perfektno povedati (hersagen), dasi stvar razume — s podrobnejšimi vprašanji doženem, da zna za — zadostno.

V obeh slučajih bi „kratko izpraševanje“ bilo krivo, da se ne dožene objektivno stanje znanja.

4. Za en greh dve kazni.

Pišeta se za maturo 2 nalogi, ena slovenska ena nemška. Slovenska je nezadostna, ker ni vsebine; nemška istotako. Mislim, da dobi tu kandidat dva neugodna reda za en nedostatek, t. j., zato ker ni baš filozof. Drugo nalogo (nalogo v drugem jeziku) bi bilo v tem slučaju presojati bolj po obliki, t. j., po jezikovni pravilnosti, slogu, ortografiji. Potem je dognano: Filozof baš kandidat ni, a kar napiše, napiše še dosti pravilno — torej: nemščina „zadostna“.

Sploh pa je jako dvomno, ali smemo pri maturi radi nizke vsebine brž dati končni red „nezadostno“. Cui fini? Nizke inteligence ne popravimo v dveh mesecih, tudi v enem letu ne, najbrž nikoli ne. „Nezadostno“ radi vsebine je umesten le, če vidimo, da je kandidata reprobirali — za vse večne čase, ker je vobče nesposoben.

„Krebsbüchlein“. Izpraševalelj pripominja med izpitom neprestano take-le stvari:

„O tem ne veste prav nič, ali prav nič. O tem nimate niti pojma.“ — „To si človek vendar tako lahko zapomni, a najbrž, se niste učili.“ — „Vi ste zelo nespretni.“ — „Tu ste pa zelo slabo informirani. To bi pač morali malo bolje znati.“ — Ali da morete kaj takega pozabiti.“ — „Ne dajte govoriti tako nepremišljeno!“

Kaj naj to pomeni? Ali imam pravico, pri sprejemnem izpitu kandidata kregati? Nikakor ne; le pravico in dolžnost imam, mirno in hladno in tiho konstatirati. „Ta ne zna“ in mu dati „nezadostno.“ Nič več in nič manj.

S takimi opombami pa lahko naravnost hudo škodim izpraševancu; zmedem ga, ustrašim, preplašim — in to ni razpoloženje, v katerem služita spomin in razum.

Kaj pa predsedniki komisijam?

Risanje in rokotvorni pouk.

Piše strok. učit. Drag. Humek.

(Dalje.)

1. o risarskih potrebščinah.

Oj, slabo pričenjam, zakaj poznam vas drage duše! Radi bi poskusili v šoli kaj novega, a veljati ne sme niti vinarja. Otroci ne morejo kupiti ničesar, šolsko vodstvo neče, krajni šolski svet ima važnejših

skrbi edino le učitelj bi lahko kaj preskrbel otrokom, pa raje nosi svojo bogato plačo v hranilnico, skopost nemarna!

Spričo naših razmer ni misliti, da bi si sami učenci nabavili mnogo in dragega risarskega orodja. Zato je umestno, da navedem le nekoliko najpotrebnejših in najpreprostejših pripomočkov za geometrično risanje. Te naj si pribri učitelj kakorkoli more.

Za geometrično risanje moramo imeti vobče dva svinčnika. S trdim svinčnikom rišemo tanke pomožne črte, z mehkim pa prevlečemo one poteze, ki prikazujejo glavno obliko načrtanega predmeta. A kdor je privedel učence tako daleč, da znajo tudi z mehkim svinčnikom potegniti tanko črto, temu zadostuje en sam svinčnik srednje trdotne stopnje. Štirivinarski svinčniki v rjavem lesu so često prav izvrstni. Seveda mora imeti dotični trgovec blago, kakršno je priporočil učencem učitelj. Za geometrično risanje pripravimo svinčnik tako, da ga obrežemo na enem koncu šiljasto, na drugem pa klinasto. S šiljastim koncem vlečemo tanke pomožne črte ali pa one robove načrtanih predmetov, ki so razsvetljeni; s klinastim svinčnikom pa prevlečemo posebno izrazite oblike ali senčne robove.¹ Dokaj preglavice ima učitelj z obrezovanjem svinčnikov, posebno v prenapoljenih razredih. Tu si najlaglje pomoremo z boljšimi učenci, ki smo jih navadili pravilnega obrezovanja. Ti učenci morajo pred šolo in v odmorih skrbeti, da so svinčniki pripravljene za prihodnjo risarsko uro. Tako pripravljene svinčniki so namenjeni samo risanju. Če bi jih imeli učenci venomer na razpolago, porabili bi jih prehitro. Zato hranimo svinčnike v šoli. Jako preprosto in varno jih spravimo v 6 do 8 cm debel kos deske, ki smo zvrtili v njo primerno število lukenj. V vsako luknjo postavimo po en svinčnik in napišemo poleg na desko zaporedno številko, ki pomeni določenega učenca. Da je priprava priročajnejša, zvrtno luknje v vrstah po deset, vrsto ob vrsti. Svinčniki ni da bi morali biti zaznamovani, ker smo že vsakemu učencu naznačili številko, kamor mora postaviti svoj svinčnik. Kakemu zanesljivemu učencu poverimo nalogo, da pred uro ročno razdeli svinčnike in jih po uri zopet pobere in spravi na določeno mesto. Če odmerimo geometričnemu risanju deset do petnajst ur na leto, zadostuje posameznemu učencu en sam svinčnik za vse leto.

Poleg svinčnika mora imeti vsak učenec primeroma 30 cm dolgo ravnilo iz trdega lesa. Na ravnilu morajo biti zaznamovani centimetri in milimetri. Taka ravnila so poceni in trajajo lahko mnogo let. Z ravnilom rišemo ravne črte, z njim merimo njih dolgost in ob ravnilu premikamo trikotnik, kadar rišemo vzporednice in pravokotnice. Vsa ravnila naj imajo na enem koncu luknjo in številko, da jih lahko uredimo in spravimo. Zato zabijemo v steno šolske omare primerno dolge

¹ Primeri članek „Svinčniku“ v 11. številki Popotnika iz leta 1910.

žeblje, ki smo jim odščipnili glavice. Na posamezne žeblje obesimo po deset ravnil, z zaporednimi številkami. Umevno je, da mora tudi ravnila razdeljevati in shranjevati kak učenec.

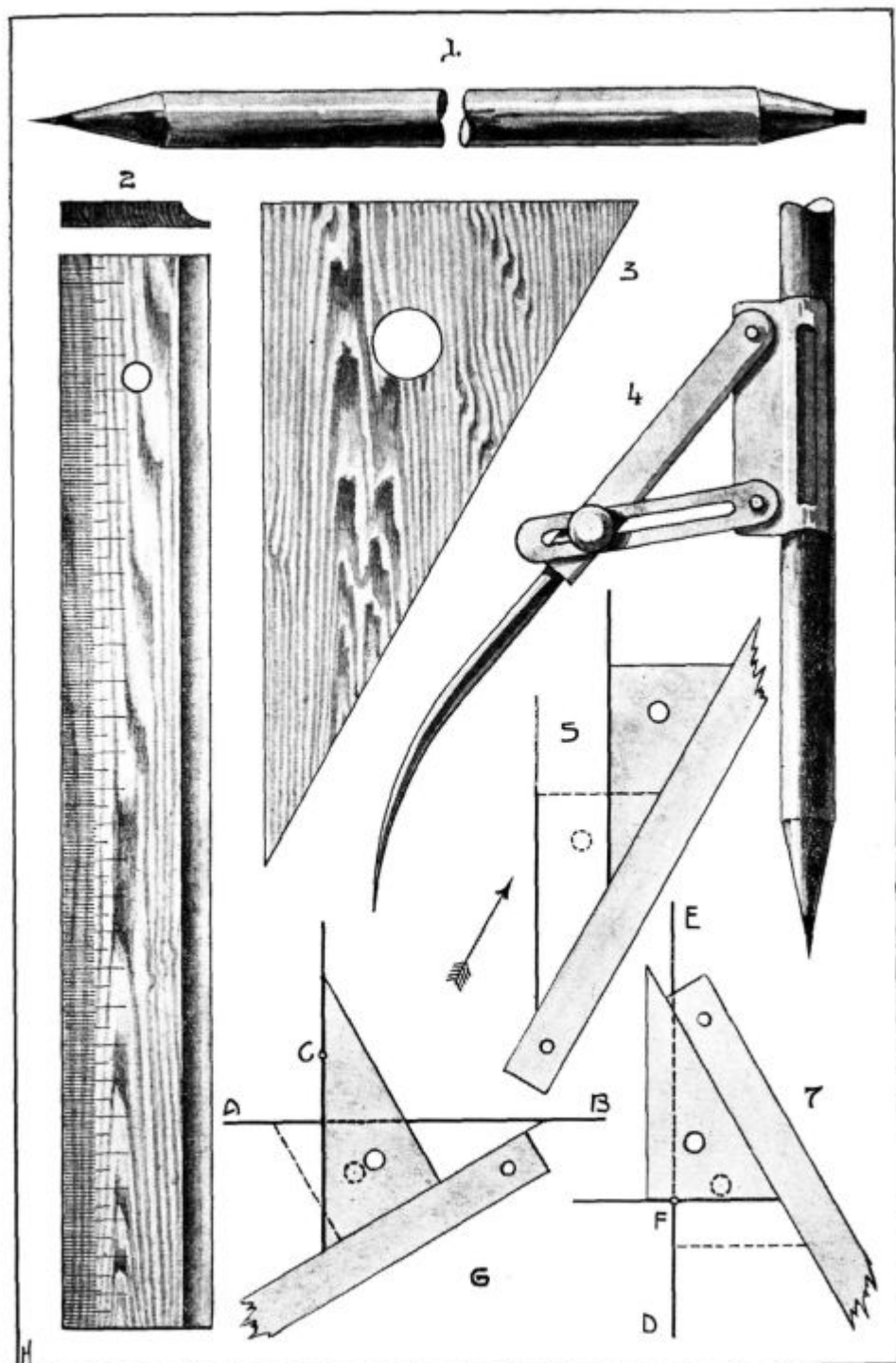
Prej sem omenil, da vlečemo vzporednice in pravokotnice s trikotnikom. Tudi trikotnik bodi iz trdega lesa, da je trežnejši. Tovarniški trikotniki so sestavljeni iz treh posameznih delov in se kaj lahko pokvarijo. Za uporabo na ljudski šoli zadostuje trikotnik, ki nam ga izreže mizar iz 5 mm debele, bukove ali javorove deske. Tudi trikotniki morajo biti prevrtani in zaznamovani s številkami, da jih lahko uredimo in spravimo kakor ravnila. Če imamo šolsko delavnico, naredimo trikotnike kar sami z učenci. Z ozirom na kote je pomniti, da je za navadno risanje najprilicnejši trikotnik s koti po 90, 60 in 30 stopinj, ki sem ga narisal na prilogi. Ravnilo in trikotnik bodita primeroma dvakrat tolikšna, kakor ju prikazujeta narisani podobi.

Šestilo potrebujemo, kadar hočemo zmeriti daljico ali če hočemo narisati krožnico. Najenostavnejše šestilo kaže 4. podoba. Nataknemo ga kar na svinčnik, z vijakom ga pa razperimo ali stisnemo poljubno. Tako šestilo stane 30 do 40 vinarjev in popolnoma ustreza potrebi. Šestila uredimo in spravimo podobno kakor svinčnike. Vsak učenec ve za številko, ki stoji ob njej njegovo šestilo.

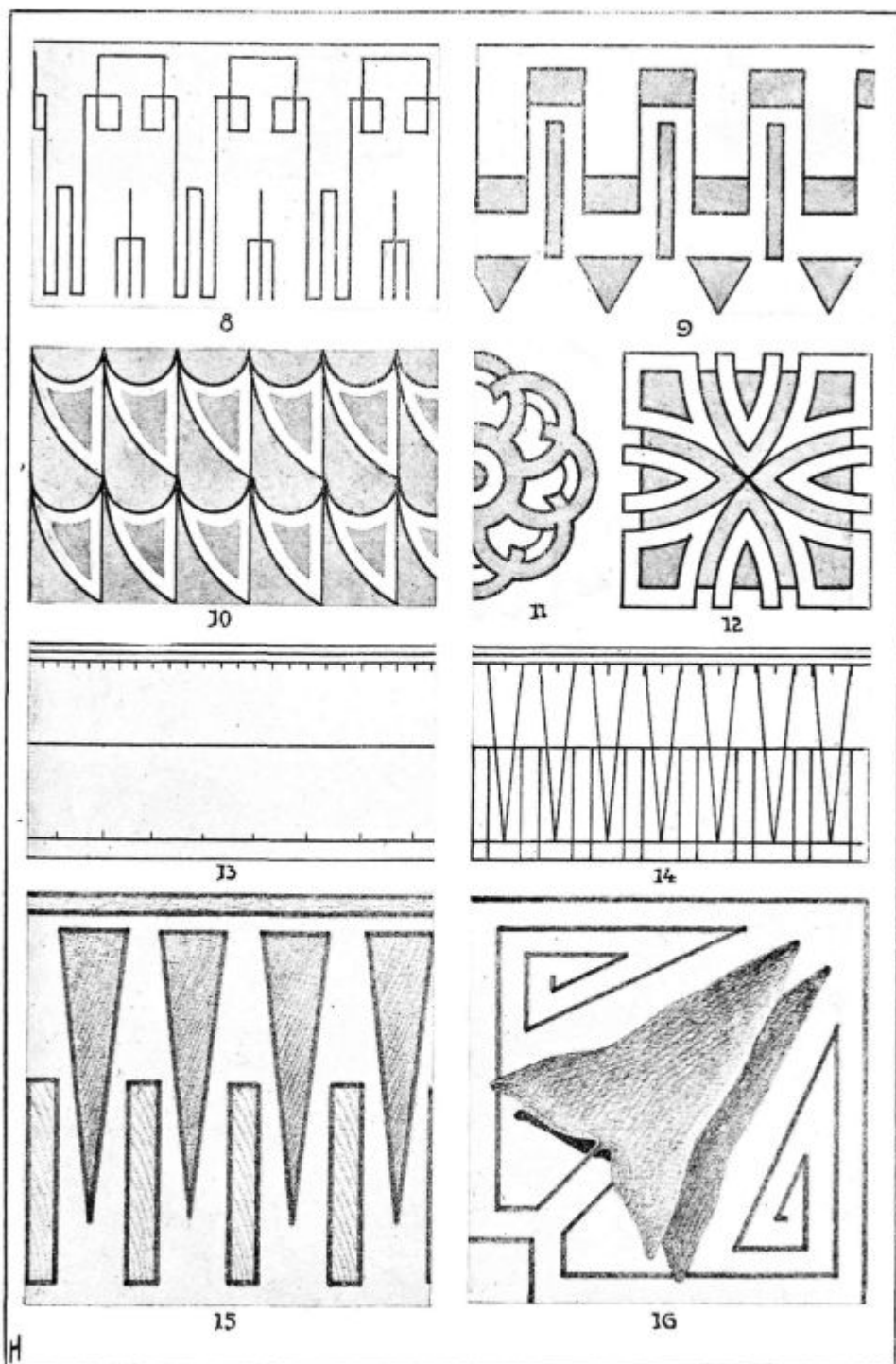
S tem so končane priprave za geometrično risanje. Omenim naj še, da rišemo v navadne risanke, risbe pa zaporedoma izrežemo in jih po številkah uredimo v preproste ovitke. Če ostanejo izgotovljene risbe v risanki dotlej, da je polna se razmažejo in pokvarijo popolnoma. Ne delamo sicer za nadzornika, a delamo za učenca! Zato navadimo učence uzornega reda, da se izognemo nepotrebni izgubi časa in si prihranimo delo.

Pokažimo učencem, kako velikega pomena je delitev dela v modernem družabnem ustroju in v obrti. Učenci naj sami obrezujejo svinčnike, sami naj razdeljujejo in popravljajo orodje in risanke. Sami naj tudi izrežejo izgotovljene risbe in naj jih urejujejo v ovitke. Vsak učenec ima natanko določen delokrog in je odgovoren za svoje opravilo. Učitelj samo ukazuje in nadzoruje. Tako se učenci že v šoli privadijo resnemu in vestnemu delu. Vsak učenec ima vselej isto orodje, zato takoj vemo, kdo je pokvaril kaj. S tem dosežemo, da učenci pazijo na svoje reči in se privadijo varčevanju. Če kdo po nesreči kaj zlomi, nadomestimo izgubo takoj, da ostane ves aparat v redu. Pošten delavec ljubi svoje orodje nad vse in skrbi zanj.

Za taka opravila so sposobni le učenci višjih šolskih let; zato pričnemo z geometričnim risanjem v četrtem ali v petem šolskem letu. Kjer so pa razmere ugodne, tam začnemo lahko tudi prej.

K članku „Risanje in rokotvorni pouk“.

K članku „Risanje in rokotvorni pouk“.

2. krasilne vaje.

Predno pričenmo risati preproste okraske, moramo pokazati učencem, kako naj uporabljajo risarsko orodje in kako naj si pomorejo z enostavnimi temeljnimi nalogami iz kontrukcijskega risanja. Ni pa potrebno, da bi sistematično obdelali napominano snov; to je delo meščanskih šol in nižjih realk. Posamezne slučaje razložimo na tabli, ko jih ravnopotrebujemo pri risanju tega ali onega okraska.

Najčešče moramo risati vodoravne, navpične in poševne vzporednice, bodisi kot pomožne črte ali pa tudi kot samostojne sestavine v okraskih. Risanje vzporednic je prva in najvažnejša vaja v geometričnem risanju. Vzporednice rišemo tako, da pritismo trikotnik s katerokoli stranico ob ravnilo in ga premikamo nato ob ravnilu proti desni ali levi, navzgor ali navzdol, kakor sem deloma naznačil v 5. podobi. Slično rišemo tudi pravokotnice, posebno tedaj, če so vzporedne z robovi na papirju. Često si pomoremo tudi po načinu, ki sem ga pojasnil s 6. in 7. podobo. Ob priliki pokažimo učencem, kako razpolovimo s šestilom daljico ali kot, kako narišemo z ravnilom in šestilom enakostraničen trikotnik, kvadrat ali pravilen šesterokotnik i. t. d. Take in podobne naloge so gotovo še vsakomur v spominu izza šolskih let.

Vobče mora učitelj skrbeti, da nčenci pojmiyo namen krasitve. Potem jim prav lahko razloži, zakaj je zunanja oblika okraskov tako mnogovrstna. Na primernih predmetih pokažimo, da lahko okrasimo robove, ploskve in vsakovrstne omejene like s črtami ali pa z ritmično urejenimi geometričnimi in naravnimi oblikami. Učenec mora vedeti, kako bi lahko praktično uporabil okrasek, ki ga riše. O tem spregovorimo še v poglavju o rokotvornem pouku.

Če hočemo doseči v geometričnem risanju dovoljnih uspehov, ne smemo zasnovati pouka na preširoki podlagi. Prej sem že rekel, da zadostuje, če določimo izmed štiridesetih risarskih ur deset ali kvečjemu petnajst za geometrično risanje in če izdelamo v tem času šest do osem preprostih a okusnih vzorcev, smo storili mnogo.

Pri delu se točno držimo načrta, ki smo si ga prej sestavili v ta namen. V 8. do 12. podobi je deloma naznačena pot, ki jo lahko hodimo, a ne bilo bi prav, če bi ta ali oni kar tjavendan prerisal ravno te primere. Marsikdo si sestavi načrt drugače. Dobro je pa, da rišemo najprej okraske, ki so sestavljeni edinole iz vodoravnih in navpičnih črt, da se učenci v tem temeljito privadijo novemu delu. Pozneje uporabimo razne geometrične like, kvadrate pravokotnike, trapeze, trikotnike deltoide in kroge, da sestavimo iz njih kakšnebodi vzorec. Obenem uredimo delo tako, da narišemo najprej n. pr. preprost obrobek, nato okvir, pozneje pa vzorec za okrasitev stene. Temu naj sledi rozeta ali okrašen kvadrat,

šesterokotnik, vinjeta itd. Navajajmo učence naj sami poskušajo sestaviti preprost okrasek in ne sodimo takih poskusov preostro.

H koncu nekoliko stavkov o risalni tehniki onim, ki se še doslej niso ukvarjali z geometričnim risanjem. Vsak geometričen okrasek je zasnovan na podlagi pomožnih črt, ki tvorijo često prav komplicirano mrežo. Novejši metodiki¹ zahtevajo, da se moramo kolikor mogoče izogniti pomožnim črtam in risati vobče samo one črte, ki ostanejo pozneje v okrasku. Najlaglje razložim učni postopek s primerom. Če hočemo n. pr. narisati obrobek, ki je narisani v 15. podobi, poiščemo najprej središče na papirju tako, da nastavimo ravnilo dvakrat iz kota v kot in določimo presečišče obeh prekotnic. Nato potegnemo srednjo vodoravno črto, nad to pa tri vzporednice, ki smo jim v centimetrih določili razdaljo od srednje vodoravne črte. Po istem načinu potegnemo spodnji vzporednici, kakor je naznačeno v 13. podobi. Na tretji zgornji vzporednici zaznamujemo s šestilom primerno velike, enake dele, potem pa položimo ravnilo na spodnjo vzporednico, postavimo nanj trikotnik in prenesemo ž njim vsako četrto črtico na predzadnjo vzporednico. Vmes potegnemo obenem po dve navpični vzporednici od srednje do spodnje vodoravne črte. Naposled narišemo še trikotnike, kakor kaže 14. podoba. Vse to rišemo s šiljastim svinčnikom kolikor mogoče tanko. Sedaj šele polahkoma odstranimo z radirko nepotrebne črte in prevlečemo s klinastim svinčnikom vse poteze, ki tvorijo okrasek. Tu delajmo sistematično; najprej prevlečemo vse vodoravne črte, nato vse navpične in naposled poševne. Če so v okrasku tudi krožnice, prevlečemo te najprej in nadaljujemo kakor prej. Končno lahko napolnimo nekatere dele s svinčnikom, da je okrasek bolj izrazit in prikupljiv.

Med risanjem morajo imeti učenci navaden pivnik za podlago da ne razmažejo črt. Snago in red zahtevajmo od učencev vsepovsod in dosledno. Puhel je izgovor, da pri ljudskošolskih učencih ni doseči dovoljne čistosti v izdelkih. To trdi le oni, ki sam nima smisla za red in lepoto.

Velikost risbe se ravna po papirju. Navadno rišemo le na eno stran in po eno podobo. Čim večje so posamezne oblike, temlaglje jih izvedejo učenci. Vobče morajo biti izdelki vsaj štirikrat večji nego sem jih narisal na prilogi. Brezkončne obrobke rišemo od kraja do kraja, le zgoraj in spodaj ostane bel rob. Na risbah opustimo vsakršno pisanje, ker ni misliti na to, da bi učenci s primerno pisavo napisali svoje ime ali pa celo naslov risbi. Zadosti je, ako vsakdo napiše v zgornji desni rob majhno številko, ki jo ima v katalogu. Po teh številkah tudi uredimo risbe v ovitke, tako, da so v vsakem ovitku risbe iste vrste.

Če mogoče, naj pokaže učitelj postopek pri risanju na tabli, sicer pa posameznim skupinam v klopi. Venomer glejmo na to, da se vadijo

¹ Prim. Schlachter, Das moderne Linearornament

učenci v merjenju z merilom in šestilom, ne pozabimo pa tudi merjenja na oko.

V 16. podobi sem pokazal, kako spojimo prostoročno in geometrično risanje. To storimo le tedaj, kadar rišemo okraske; pri risanju naravnih predmetov nikakor ne dovolimo uporabe ravnila. (Dalje).

Tuberkuloza.

J. K

Z g o d o v i n s k o.

O nastanku in razširjanju tuberkuloze so bila do druge polovice prejšnjega stoletja najrazličnejša mnenja. Poznali pa so jo že v starem veku. Grški zdravnik Hippokrates († 377 pr. Kr.) jo opisuje kot bolezen, ki zahteva največ žrtev in je najtežje ozdravljiva. Rimski zdravnik Galen pa jo smatra za nalezljivo bolezen, ker piše, da je nevarno skupno živeti s tuberkuloznimi ljudmi. To je bilo koncem drugega stoletja po Kristu.

Kako pa se bolezen naleze, tega ni mogel nikdo proučiti. Največjo nevarnost so pripisovali dihu in znoju bolnikov. Zaradi dejstva, da se rada pojavlja v rodovinah, se je začela smatrati za podedujočo in neizogibno. Tako se je človeštvo prepustilo svoji usodi in tuberkuloza je nastala pravcata ljudska kuga.

Še le po šeststoletnem premoru se l. 1819. oglasi Francoz Laënnec, ki je opazoval v pljučih bolnikov tuberkule, to so majhni vozli, od katerih je dobila bolezen ime tuberkuloza. Laënnec jo je proglasil za neozdravljivo, kar se mu je tudi splošno verjelo.

Temu je ugovarjal Dr. Brehmer, ki je v Görbersdorfu ustanovil prvo zdravilišče za bolne na pljučih. Sedaj so se učenjaki jeli baviti intenzivneje s proučevanjem tuberkuloze.

L. 1865. objavi Francoz Villemin rezultat svojih poizkusov. On je namreč pljunke tuberkuloznih ljudi in tudi nekoliko bolne snovi iz pljuč za jetiko umrlih vcepljal morskim prašičkom. Kmalu nato je opazoval v raznih udih teh živali karakteristične tuberkule. Tako je dokazal nalezljivost te bolezni in sklepal, da je njen vzrok neki živi strup.

Končni dokaz pa je podal 1882. leta Nemeč Robert Koch, ko je našel tuberkulozni bacil kot povzročitelja tuberkuloznih bolezni in je tako ustvaril podlago za sistematični boj zoper to ljudsko bolezen.

B i s t v o t u b e r k u l o z e.

Tuberkulozni bacil (*bacillus tuberculum*) je palčici podobna, nekoliko vpognjena, 1—3 mikre dolga gljivica in spada med bakterije. Ker sestoji

samo iz ene celice, ki je brezbarvna in prozorna, se tudi pod najboljšim mikroskopom ne more opaziti. A ta bacil ima kot večina drugih lastnost, sprejeti razne barve. Tako se navadno pomeša k pljunku karbolfuksin. Če so v njem bacili, jih opazimo pod mikroskopom z 800 — 1000 kratno povečalnostjo v modrem katarju kot rudeče črtice.

Da ta bacil uspeva, mu je potrebno topline 37° C. Razmnožuje se izključno le pri tej toplini. Vsaka druga temperatura mu škoduje. Vendar pa še po več dni prestane v hudem mrazu. Vročina ga prej uniči. Pri 60° C zdrži pol ure, pri 80° C 3 minute, pri 85° C samo 2 minuti. V vrelem mleku, torej pri 100° C, pa zamre še le po 3 minutah. V pljunku ima bacil posebno žilavo življenje, ker še le po večurnem kuhanju pogine. Tudi desinficijska sredstva ga težko uničijo. Desetodstotni lizol uniči druge bacile takoj, tuberkuloznega še le v 12 urah.

Močno pogubno vpliva na bacile solnčna svetloba; tudi tuberkulozni bacil pogine v kratkem na solncu. Celo navadna dnevna svetloba ga uniči v par dneh. A v posušenem pljunku pa so še našli žive bacile po preteku let.

Ta bacil se v svrhu proučevanja goji na umetni hrani. Njegovo bivališče pa so razni udi človeškega telesa, kjer povzroča tuberkulozo.

Največkrat se nahaja v pljučih, kjer povzroča jetiko. Jako pogosto se nahaja posebno pri otrocih v kosteh in členkih. Posledica hrbtenične tuberkuloze jo grba, ker se hrbtenica po bolezni v vpogne. V členkih pa zadrži rast, tako da ostane dotični ud krajši. Ljudje s kratko nogo so navadno taki nesrečneži.

Znana je skrofuloza, ki nastane, če se bacili nastanijo v slezah v vratu. Strašna je kožna tuberkuloza ali volk (lupus). Najraje napade obraz ter ga naravnost grozno popači. Koža postane taka kot hrastova skorja. V krhlju nastane večinoma vsled jetike, taki bolniki izgubé glas. Če se pljunki požirajo, se dobi tudi črevesna tuberkuloza. Sploh pa pred njo ni varen noben ud telesa, posebno pa še napade tudi uho, oko, mehur, ledvice in mreno na možganih.

Tudi živali so često tuberkulozne, posebno govedo in svinje. A med bacili človeške in živinske tuberkuloze se je našel majhen razloček, tako da imamo človeško, govejo in kurjo tuberkulozo, a prenese se lahko živinska na človeka in baje tudi narobe.

(Dalje.)

Književno poročilo.

O c e n e.

Marica Gregorčičeva: Otroški oder. Igrice za mladino otroških vrtcev in ljudske šole. — V Ljubljani 1910. („Učiteljska tiskarna“).

Pisateljica je pokazala, kakim potom bi mogel vsakdo, kdor poučuje deco, postati nele svoj lastni vzgojitelj (to mora biti vsakdo, kdor uči!), ampak ob vzgajanju samega sebe in otrok tudi delavec s peresom in s tem koristnik širši vzgojni javnosti. Imela je namreč toliko poguma, da je uspehe, ki jih je dosegla ondi, kjer je posebno zastavila svoje moči, tudi objavila, najprej oprezno preizkušajoč svoje moči in posvetujoč se s tem in z onim, a naposled položivši pred slovenske šolnike in prijatelje mladine knjižico, ki jo moramo z zadoščenjem pozdraviti že kot prvo svoje vrste.

Knjiga te vrste, zbirka iger za oder, pa se ne sme presojudati odinole kot knjiga; saj je knjiga v tem slučaju le mrtev tekst; življenje dobi šele na odru. Čitajoč tako igrico morda ne bomo imeli posebnega užitka; ko pa nastopajo na odru srčkani malčki in z globoko resnostjo, ki pod njo pa vedno tli nekaj otroškega škrateljstva, izvršujejo svoje vloge, potem sodimo take igrice drugače. Kdor je, prepojen z moderno blaziranostjo, morda z zasmehom čital tako „dramatiko“, ta bo začutil v kotičkih svojega srca zopet pristnega naivnega človeka, ko vidi igro samo in otročiče kot igralce. Naša pisateljica pa je, kakor nam pravi v predgovoru, svoje igre tudi uprizorila in je torej mogla prepoznati, kaj je posrečeno, kaj ne. Zato velja: kdor igrice ni videl uprizorjenih, ta ne more izreči o njih zaključne sodbe. Načelno pa zasluži knjižica, pisana v gladkem jeziku naš pozdrav.

In mi jo pozdravljamo.

Dr. Tomiňšek.

Adamičeve „Otroške pesmi“. V našem glasbenem listu „Novi akordi“ (založnik L. Schwentner v Ljubljani, letna naročnina 10 K) objavlja že več let g. E. Adamič kratke skladbice pod omenjenim naslovom. Namenjene so šolski mladini, ter bodo izvrstno služile osobito pri javnih nastopih in šolskih veselicah. Skladbe delajo gospodu skladatelju in pedagogu vso čast ter pomenijo lep in istinit napredek v našem mladinskem glasbenem slovstvu. Merijo se prav lahko z najboljšimi nemškimi proizvodi te vrste. Doslej objavljene „Otroške pesmi“ se nahajajo v naslednjih letnikih in številkah „Novih akordov“: V. l. št. 4; VI. 1; VIII. 6; IX. 2 in X. 1. (Posamezne številke stanejo 2 K.) Noben učitelj pa, ki se resno peča z glasbo, naj bi ne manjkal med naročniki tega izborna urejenega in za razvoj naše glasbene kulture tako vsestransko in uspešno delujočega, edinega slovenskega glasbenega lista. H. D.

N a z n a n i l o.

Slovenska Šolska Matica izda za leto 1910 naslednje štiri knjige:

1. Pedagoški Letopis, X. zvezek,
2. Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli. 2. snopič, spisal L. Lavtar,
3. Kemični poizkusi v ljudski šoli, spisal Alf. Vales,
4. Poljudno znanstvena knjižnica. Zgodovina Slovencev, 2. snopič, spisal dr. Lj. Pivko.

Peta knjiga (Šola in dom) se letos ne izda, zato pa izidejo ostale v večjem obsegu.

Spominskih listov je naročila S. Š. M. 24.000 za dečke in 24.000 za deklice.

Iz knjižnega načrta S. Š. M. za prihodnja leta objavljamo za sedaj samo naslednje:

1. Ključ za določevanje rastlin,
2. Ustavoznanstvo,
3. Zrakoplovstvo (rokopis že dovršen).

Knjige za l. 1910 so bile dovršene že ob novem letu, a vsled za-
držkov v knjigoveznici se razpošiljajo še le sedaj meseca februarja.

Razgled.

Časopisni vpogled.

V 11. števil. II. letn. „*Monatshefte f. Pädag. u. Sch.-Polit.*“ je izšel pod naslovom „*Ein neuer rückschrittlicher Antrag zur Reform der Volksschule*“ iz peresa urednika Langa, ki izvrstno pobija za sedaj le za Nemce aktualno vprašanje o dr. Steinwenderjevih predlogih. Od istega pisatelja je izšel tudi v 12. št. članek „*Steinwenders Schulreformen und ihre Folgen*“. Oba članka sta temeljita in delata čast svojemu očetu. Nas Slovence pusti to vprašanje precej mirno, ker kakor sem omenil, prav ti predlogi nas za sedaj ne tičejo nič; velike važnosti pa je, da se poučimo tudi mi natančno o njih, o „pro“ in „contra“, ker ne vemo, kaj prinese nam naša ljuba politična bodočnost. Zato priporočam omenjena temeljita članka.

V 11. števil. se je oglasil tudi Steinwenderjev zagovornik dr. Kleinpeter (glej njegov tozadevni članek v „*Tagespost*“!) pa je pisal „*Zur praktischen Durchführung des Arbeitsprinzips an Mittelschulen*“. Njegova izvajanja seveda niso brez jedra, saj je znan na polju delavnega pouka, zanimivo pa je, da mu očitajo Nemci v *Fr. Lehrerstimme*, da se je hotel skriti prav za ta članek, da ga ne vidijo nasprotniki Steinwenderjevi. in list se bržkone ni motil.

Kakor rečeno ni za nas vprašanje pereče, pa studija vredno.

Med drugo bogato vsebino omenjenih števil M. f. P. u. S. bi zlasti opozoril zgodovinske metodike na „*Die größere Berücksichtigung der Kulturgeschichte beeinflusst in unserer Zeit die geschichtliche Darstellung, sie steht mit der Geschichtsforschung in Wechselwirkung*“ (P. Garthe) in vse, ki se zanimajo za psihološko stran novejših prirodnih raziskovanj na jako temeljito študijo „*Gibt es eine Vererbung erworbener Eigenschaften?*“ (H. Fischer).

Že o prvem letniku M. f. P. u. S. sem se izrekel lani v „*Popotniku*“ pohvalno in letos morem samo pristaviti, da so se dvignili zvezki v drugem letu res na nepri-
merno višino res temeljitega dela na polju znanstvenega pedopsihološkega raziskovanja in aktualnosti v šolski politiki. Vsem prijateljem takega dela med Slovenci jih toplo priporočam. Naročnina je za letos 6 K, za naročnike „*Landschule*“ pa 5 K.¹ Pav. Flerè.

Die Landschule. Če se oglase M. f. P. u. S. proti Steinwenderjevi reformi, mora isto storiti njih sestra in je tudi. Opozarjam iz istega zgoraj omenjenega vzroka tudi na ta članek.

V 2. in 3. zvezku stopa L. S. po strogo načrtanem potu, ki ga poznajo „*Popotnikovi*“ čitatelji že iz lanskega letnika (glej „*Popotnik*“ XXXI. str. 381!) in zato znova

¹ S tem bodi popravljen pogršek v naročilnem listu „*Soc. ods. Zvezinega*, ki ima še prvotno višino naročnine 7-20 K.

priporočam ta ceni list zlasti za vse učiteljske knjižnice in posameznikom. Naročnina je letno 360, za naročnike M. f. P. u. S. pa le 260 K.

Uredništvo „Popotnika“ pa bo tako prijazno in dovoljevalo za kratka poročila iz obeh listov tudi letos. Pav. Flerè.

„**Novi vaspitač**“, organ za pedagoško književnost. Uredjuyu i izdaju Vasa Vitojević i Zora Nešković. U Srijemskim Karlovcima. — Iz člankov 9. in 10. zvezka 1910: Dr. Paja R. Radosavljević, O razviću jezika u djeteta. Za študij tega vprašanja bi bilo zelo koristno, ako bi vsaj inteligentni stariši zabeleževali otroška vprašanja, nenavadno konstrukcijo govora, nadomestovanje besed itd. Govor je izraz volje. Prvo se javljajo pri otroku neartikulirani glasovi, tem sledi artikulirani govor. Razvoj se dovrši normalno koncem četrtega leta. Pogoji za razvitje govora so: 1. idejni razvoj, da otrok točno percipira glasove, do dobro opazi mimiko in govorne kretnje, da kontrolira svoje lastne glasove; 2. motorični razvoj, t. j. razvoj mišičevja govornega organa; 3. ideomotorični razvoj, ki je potreben za zvezo med idejnimi slikami in govornimi kretnjami. To zvezo posredujejo dotični deli možganov. V razvitju govora opazimo dve glavni dobi: 1. doba nehotnega glasovnega izražanja; 2. doba hotnih glasovnih kretenj kot izraz duševnih doživljajev. Hote izraža otrok svoja razpoloženja najprej z neartikuliranimi glasovi, potem z najenostavnejšimi glasovi, nadalje s posnemanjem brez razumevanja kakor papige in končno z bebljanjem, s kojim otrok vadi svoje govornilne mišice. V zunanji govorni obliki razlikujemo: 1. onomatopoeično stopnjo, ko otrok označuje uro s „tiktak“, psa s „bavbav“ itd. 2. stopnjo samostojnega stvarjanja artikuliranih glasov, ki so za odrasle nerazumljivi, nekak otroški govor lastne iznajdbe; 3. stopnjo učenja podanih besed in 4. stopnjo neprestanega razširjanja dosedanjih pridobitev. Pomen besed (notranja oblika govora) temelji 1. na enem ali malo znakah dotičnega predmeta, ali 2. na celotnem vtisu brez posameznih znakov, ali 3. po ostrejšem opazovanju na značilnih znakah, ali 4. na napačnih znakah, ki so se slučajno javili obenem z dotičnim predmetom, a nimajo z njim nikake zveze. Od govornih pogreškov so najnavadnejši: 1. bebljanje, t. j. vsako nepravilno in nepopolno izgovarjanje n. pr. „teka“ namesto obleka, se pojavlja pri vsakem otroku na stopnji učenja podanih besed (3); 2. jecljanje, ako otrok ne more besede ali stavka začeti, 3. kričanje pri naglem govoru in 4. nemost pri sluhu, ako otrok sliši, a ne more govoriti, večinoma posledica porušnja govornega središča v možganih. (Tozadevno primerjaj tudi dr. Gutzmanan. *Sprache und Sprachfehler*). Polagoma si ustvari otrok tudi pojme in sicer prvotne pojme, potem individualne pojme, ko spoznava karakteristične znake, nadalje izvaja z abstrakcijo občne pojme, pozneje si pridobi pojme relacij in nazadnje razločuje konkretne in abstraktne pojme. Stavkov otrok ne dela takoj v začetku svojega govorenja. Prvotno mu je vsaka beseda stavek. Sklanje in sprege otrok še ne pozna. Pozneje veže posamezne besede brez pravih veznikov, največkrat rabi „in“. Samostalniki se rabijo najprej, potem glagoli, šele pozneje pridevniki in druge vrste besed. Zelo pozno spoznava otrok odvisne stavke. Slogu se otroci privadijo šele v šoli.

Gjorgje P. Vezmar, Karakter u užem smislu (iz nemškega). Karakter je v zvezi z voljo. Pri formalnem ali dobrem karakteru zahtevamo konsekvenco ali doslednost volje, da se smemo zanesti na dotičnega človeka, moč volje in samostalnost ali neodvisnost hotenja. Moč volje se kaže v premagovanju ovir in se javlja v hrabrosti proti nakupičenim trenutnim oviram ali v vztrajnosti proti velikemu številu manjših ovir, ki se morajo premagati ena za drugo. Hrabrost se zahteva od vojaka v bitki, vztrajnost pa zlasti v naši industrijalni dobi; vztrajnost je produkt višje kulture. Vsekako pa je moč volje potrebna v življenju, dasiravno v filozofiji sedanje dobe Tolstojev nauk: „Ne protivi se zlu!“ dobiva skoro prednost pred germanskim delom moči. Neodvisnost hotenja pogrešamo pri ljudeh, ki dajo vplivati na sebe po svojih predstojnikih ali po ljudski masi

(„štreberju“). Teh ljudi ne štejemo h karakternim, torej je tudi samostalnost volje bistven znak dobrega značaja.

Dr. Paja R. Radosavljević, I. Fr. Herbart, *Lehrbuch der Psychologie*. Poročevalec pojasnjuje stališče Herbartove psihologije v istodobni filozofiji.

R. Ognjanović razpravlja o potrebi pripravljanja za pouk tudi pri izobraženem in izkušenem učitelju (iz francoskega). Ker se šolski material (učenci) leto za letom menjava in mora učitelj vedno sproti preštudirati posebna svojstva svojih učencev, ker si mora dajati račun o uspehih svojega pouka, ker slab pouk vsled nepopoljne priprave pomenja izgubo dragocenega časa, ker vsaka lekcija mora biti v zvezi s prejšnjimi, zato je brezpogojna potreba, da se tudi izkušen učitelj pripravlja za pouk.

Dr. Paja R. Radosavljević poroča o New York University Summer School (o poletni šoli novojorške univerze), ki obstoji že 16 let in je imela prejšnje leto 626 slušateljev. To so šesttedenski kurzi za učitelje in profesorje o vseh strokah, ki pridejo v poštev za šolo. Predavalo je 62 profesorjev, ravnateljev in nadzornikov (med njimi tudi Radosavljević) o pedagogiki, psihologiji, o metodiki posameznih predmetov, o učnih predmetih samih, med tem tudi o politiki, ekonomiji, sociologiji. Vsega skupaj je bilo 82 predavanj po 15, 30 ali 60 ur. Razen tega so bila popularna predavanja raznih društev, koncerti, izleti itd.

C. S. Kojić, Školski nadzor u Srbiji. Srbski učitelji so vedno zahtevali stalne in strokovne nadzornike in so dosegli l. 1903 zakon, da je za šolskega nadzornika potreben izpit zrelosti na srednji šoli, filozofski študij in profesorski izpit iz pedagoške skupine; v slučaju pomanjkanja takih profesorjev naj pošlje ministrstvo ob koncu šolskega leta primerne zaupnike nadzorovati šole. Tekom let se je pokazalo, da res ni dovolj profesorjev s predpisano višjo pedagoško izobrazbo, da so torej večinoma nadzorovali ti od leta do leta določeni nadzorniki. Zahteva po stalnih in strokovnih nadzornikih pa ni vtihnila. Zato je minister prosvete l. 1909. imenoval nekaj učiteljev za šolske nadzornike in tako je končno šolski nadzor prišel v roke pravih strokovnjakom učiteljem. Pričakovati je, da bo se v tem smislu tudi izpremenil zakon iz l. 1903.

Metodička jedinica, prestava iz Reinove enciklopedije. Milan Bastić, Kotar i kotarska oblast, učna slika za III. razred. — Jelica Belović — Bernadzikovska. Narodno nazivlje iz ručnoga rada. Ta razprava se nadaljuje skoro skoz vse številke, prinaša po abecednem redu narodna označevanja in bi gotovo zaslužila pozornost naših učiteljic šenskih ročnih del ali vsaj onih, ki pišejo slovenske knjige o ročnem delu.

„Novi vaspitač“. Iz člankov 11. in 12. številke 1910: M. Krstić, „Dečji ideali“. Otrok ne more postati boljši nego so ljudje, katere smatra za svoj vzor. Zato je važno dognati, kakšne ideale imajo otroci. Statistika sestavljena po izjavah otrok samih kaže, da imajo otroci v prvi šolski dobi vzore v najbližji okolici, zlasti med sorodniki. Pozneje si iščejo vzore čimdalje v širših krogih in javnih osebah. Osebe iz posvetne zgodovine igrajo večjo vlogo nego biblijske. V birokratski Nemčiji so večkrat visoke osebe (cesar) vzor otrokom, v Ameriki bolj zaslužni možje (Washington). Člankar konča z željo, da bi se tudi med srbsko mladino zbralo tozadevno gradivo, da bi se pokazalo, v kakšni smeri vpliva šola in v kakšni bi morala. — Miloš B. po Verworu, „Sugestija i hipnoza“. Spanje je mirno stanje, sanje pa deloma budno stanje možganov. Še v večji meri meri budno stanje je somnambulizem (mesečnost), manjka mu le kritika njegovih dejanj in njih nasledkov. Sem spada tudi hipnoza, ki ni spanje (hypnos), ampak budno stanje pod vplivom sugestije, v katerem pa se principijelno ne dogaja nič, kar se ne bi moglo zgoditi v normalnem budnem stanju. Kritična moč predstav je oslABLJENA pri žrtvah hipnoze. — Dr. P. R. Radosavljević, „New-York University School of Pedagogy“ („pedagoški fakultet new-yorške univerze“). V Evropi so tri pedagoške visoke šole: pedagogium na Dunuju ter univerzi v Jeni in Zürichu. Dr. Radosavljević

pozna vse tri iz lastne skušnje. Dunajski pedagogij mu je malo vreden, nekaj več Jena, najboljši še je Zürich, kjer je pisatelj položil doktorat filozofije in sicer iz pedagogike in psihologije kot glavnih predmetov. Tu je študiral pri Meumannu eksperimentalno pedagogiko. Ko je prišel v New-York na pedagoško fakulteto, je spoznal pomanjkljivost svojih evropskih študij. Tam je študiral dve leti, po prvem letu postal „magister pedagogike“, po drugem pa „doktor pedagogike“. V dokaz, da je ta pedagoška šola res boljša kakor evropske, objavlja program njenih letošnjih predavanj: 54 kurzov po 30 ali 60 ur, razdeljenih na 6 skupin. Slušatelj je imela lani 939 različne življenske dobe, praktičnih učiteljev raznih šol itd. Amerikanski učitelji nimajo pokojnine, a so dobro plačani, da si lahko kaj prihranijo, si svoje znanje izpopolnjujejo in tako napredujejo. — Med. A. Štampar, „Borba protiv alkoholizma“. — Jov. M. Popović, „Teške prosvetne prilike Srba u Turskoj“ — Vaso Banović, „Da li su učitelji gradjanskih škola sposobni za učitelje na učiteljskim školama?“ Članek odgovarja pozitivno na to vprašanje.

„Naše narodne škole“. Po „Službenem glasniku“ so posneti statistični podatki o ljudskem šolstvu na Hrvaškem v šolskem l. 1908/9. Vseh ljudskih šol je bilo 1565 in sicer 1446 državnih, 45 verskih in 74 privatnih. Ena šola pride povprečno na 1697 prebivalcev, v virovitički županiji že na 1313, v varaždinski pa še le na 3038 prebivalcev. Po učnem jeziku je bilo 1471 hrvaških ali srbskih, 29 nemških, 62 madjarskih in 3 slovaške. Število madjarskih šol je v enem letu zrastle za 11. (Primerjaj lanski „Popotnik“ str. 254!) 827 šol je imelo po eno, 447 po dve, 103 po tri, ostale po štiri ali več učnih moči. Za šole se je izdalo 5,643.724 K. Učiteljev je bilo 1840, učiteljic 1129 in sicer 2696 na državnih, 95 na verskih in 178 na privatnih šolah. Za šolo sposobnih otrok je bilo 386.731, v šolo hodilo pa je le 258.786 otrok (66·91%) V ličokrbavski županiji je le 30·49% šoloobveznih otrok obiskovalo šolo, v virovitički pa 85·24%. Po spolu je bilo v vsakdanjih ljudskih šolah 120.378 dečkov in 86.701 deklica. Po maternem jeziku je bilo 86·46% Hrvatov in Srbov, 0·11% Slovencev, 1·47% Čehov, 1·00% Slovakov, 0·41% Rusinov, 4·21% Madjarov, 6·24% Nemcev, 0·05 Italijanov. V ponavljalnih šolah je bilo 27·713 dečkov in 20·530 deklic.

Sofija Prica, „Praktično predavanje slova š“ — Dr. Radosavljević poroča o knjigi „Elements de Psychologie“. Par Gaariel Compayré, Pariz 1890.

Šolske in učiteljske vesti.

Pomožne šole v Berolinu. Te šole so namenjene onim otrokom, ki zaradi telesnih ali duševnih ovir ne uspevajo v ljudski šoli, ki pa so sposobni za pouk. Najprej ustanove v vsakem od 13 berolinskih šolskih okrajev po en razred. Nadaljno snovanje se bo ravnalo po potrebi. V te šole bodo sprejemali otroke, ki so najmanj eno leto redno, toda brezuspešno pohajali najnižji razred ljudske šole in so ob koncu leta ostali v najnižjem oddelku.

Okrajni šolski nadzorniki ne postanejo definitivni. Naučni minster grof Stürgkh je izjavil v naučnem odseku pri razpravi o predlogu poslanca Stranskega naj se okrajni šolski nadzorniki stalno namestijo, da je ta zahteva iz finančnih in političnih razlogov za zdaj neizvedljiva. Vlada pa stavlja vsako leto v proračun znesek v izboljšanje gmotnega stanja okrajnih šolskih nadzornikov.

Šolstvo na slovanskem jugu.

Bolgarske šole v Turčiji. V Macedoniji, v carigradskem in drinopolskem vilajetu so bile od nekaj bolgarske šole, ki so jih Turki tolerirali. Ko se je kneževina Bolgarska

osvobodila, so nastali za te šole slabi časi. Turki so jih preganjali in zapirali. Da bi turška vlada vzdrževala te šole, na to ni bilo niti misliti. Zdaj so sicer Turki zopet tolerantnejši proti bolgarskim šolam, toda vzdrževati si morajo šole Bolgari sami. Z dovoljenjem bolgarskega eksarha, ki ima svoj sedež v Carigradu, pobirajo občine poseben davek za šole. Nekaj pa prinašajo fondí, ki so volila bogatih Bolgarov. Nekatere ljudske šole so razširjene tudi na progimnazije, kakor na Bolgarskem. Učni načrt je enak z onimi v svobodni Bolgarski.

Bolgarskih otroških vrteev je bilo l. 1908. na Turškem 755 z blizu 20.000 otrok. Ljudskih šol je okolo 900 v vilajetih Carigrad, Bitolja, Skoplje, Solun in Drinopolje. Progimnazij (meščanskih šol) je okolo 70, ženske progimnazije v Bitolji in Skoplju se polagoma preustvarjajo v popolne gimnazije. Srednjih šol je sedem in eno duhovniško semenišče v Carigradu. Bolgarske srednje šole so v Bitolji, Drinopolji, Seresu, Skoplji in v Solunu. Učiteljev in učiteljic je bilo l. 1908. skupno 1500 na ljudskih šolah, progimnazijah in otroških vrteih ter 133 na srednjih šolah. Izobrazba učiteljev in profesorjev je ista ko v carstvu Bolgarskem. V celoti je l. 1908. v Turčiji okolo 64.000 otrok obiskovalo bolgarske šole. Iz tega in iz lepo razvijajočega šolstva na Bolgarskem samem se da sklepati na lepo bodočnost bolgarskega naroda na Balkanu. Poudarjati se mora zlasti razmeroma veliko število bolgarskih progimnazij, ki so slične našim meščanskim šolam ter izobrazujejo zlasti srednji stan obrtnikov, trgovcev in poljedelcev. Fr. V.

Višješolski vestnik.

Tehnična visoka šola za Žide na Ruskem bo ustanovljena v Vilni na stroške petrograjskih židovskih bogatašev. Tehnika bo imela štiri oddelke: obrtno in gospodarsko, mehaniško, elektrotehniško in stavbno. Tehnika bo otvorjena meseca septembra t. l. V njo bo izprva sprejetih kakih 200 do 300 gojencev.

Ženske kot gimnazijski profesorji v Srbiji. Srbsko naučno ministrstvo je izdalo naredbo, da se smejo na spodnjih gimnazijah za dečke nameščati tudi učiteljice z vseučiliškimi študijami. To svojo odredbo utemeljuje ministrstvo s tem, da je pomanjkanje moških učnih moči.

Število gojencev na vseh državnih učiteljskih v Avstriji v šolskem letu 1910/11.:

1. Moška učiteljsišča: Na vseh 56 zavodih je **9143** gojencev (9353 v šolskem letu 1909/10). Najvišji letnik šteje 2142 gojencev.

2. Ženska učiteljsišča: Na vseh 20 zavodih je **3609** gojenk (3620 v šolskem letu 1909/10.). Najvišji letnik šteje 803 gojenke.

Skupno število leta 1910/11.: **12.763** (leta 1909/10. pa 12.962).

Od moških zavodov na slovenskem ozemlju štejejo: Ljubljana 122 (najvišji letnik 33), Maribor 176 (32), Celovec 175 (36) in Gorica 136 (32) gojencev.

Od ženskih: Ljubljana 171 (43) in Gorica 312 (73) gojenk.

(Iz uradnega lista c. kr. naučnega ministrstva.)

Število učencev vseh avstrijskih srednjih šol v šolskem letu 1910/11.:

1. Gimnazije (s pravico javnosti): Nižje Avstrijsko 12.611, Gornje Avstrijsko 2240, Solnograško 554, Štajersko 3154, Koroško 1037, Kranjsko 2343, Primorsko 3180, Tirolsko 3910, Češko 18.233, Moravsko 8410, Šlezko 2303, Galicija 35.639, Bukovina 5748 in Dalmacija 1370 učencev. Skupno število: **100.652** učencev (med temi **2856** učenk).

Največje število učencev izkazujejo: IV. državna gimnazija v Lembergu (1412 uč.) ter I. državna gimnazija istotam (1346 uč.).

Od gimnazij na slovenskem ozemlju izkazujejo: Ljubljana I. drž. gimn. 675, II. drž. gimn. 474, III. drž. gimn. 149, Kranj 327, Novo mesto 281, Št. Vid 266, Kočevje 171, Trst drž. gimn. 593, Gorica 743, Celovec 500, Beljak 328, Maribor 559, Ptuj 203 in Celje višja gimn. 314, samostojni gimn. razredi 174 učencev

2. Realk (s pravico javnosti) skupno 49.354 učencev.

Od realk na slovenskem ozemlju izkazujejo: Ljubljana 553, Idrija 235, Trst, drž. realka 520, Gorica 457, Celovec 433 in Maribor 281 učencev.

3. Dekliški liceji štejejo 10.504 učenke.

Razne vesti.

Koliko je Poljakov? Po najnovejših štetjih poljskih statistikov živi na svetu 23.273.713 Poljakov. Od teh jih je na Ruskem 11.425.880, v Avstro-Ogrski 4.864.418, na Pruskem Poljskem 4.086.466, v Severni Ameriki 2.750.000 in v Braziliji 80.000. Poleg tega živi še 100.000 Poljakov po drugih evropskih državah. 20.000 pa jih je raztresenih po ostalih delih sveta.

Koliko so razpečali del Leva Tolstega? Ruski listi pišejo, da so po vsem svetu razpečali del Leva Tolskega za kakih 100 mil. kron. Od te vsote odpada največ na Rusijo, kjer so v zadnjih 5 letih revolucije prodali za 12 milijonov rubljev del Tolstega. „Krajcerjeva sonata“ je razpečana po svetu v 8 mil. komadih. V Rusiji so imeli največ uspeha: „Ana Karenina“, „Vojna in mir“ in „Sevastopolske povesti“. „Ane Karenine“ je prodano 2 mil. iztisov, „Vojne in mira“ 700.000.

Ruska vlada je kupila Jasno Poljano. Rimski listi poročajo, da sta sina Tolstega Ilija in Lev prišla v Petrograd, da se pogajata z rusko vlado o prodaji Jasne Poljane. Brata sta pripravljena prodati svoj del za milijon rubljev. Govore, da bi bila tudi vdova pokojnega Tolstega pripravljena prodati svoj del.

Jan Amos Komenski. Kaj pomeni beseda „Amos“ v imenu tega velikega slovanškega pedagoga? O tem razpravlja Jelinek v „Časopisu Musea králostvi českého“ (1911, str. 67.) ter zaključuje: „Amos“ ni prerok starega zakona sv. pisma, ampak je latinski prevod helizejskega „Johanana“ = Jana (Ivana), in sicer je beseda skrajšana iz „Amosus“ — tako se je Komenski sam imenoval in tako so ga imenovali še njegovi učitelji in tovariši. Slovani so mu rekli „Miláček“; to je isto, kakor „Amosus“.

Dr. Fr. Ilešič.

Skupno poučno potovanje slovenskih učiteljev in učiteljic o velikih počitnicah 1911.

O pomenu potovanja za lastno izobrazbo pač ni treba trositi veliko besed. Poleg naših prometnih sredstev nima pravice se šteti med obražence, kdor ni videl kolikor toliko sveta. Vsa učena šara, ki smo si jo nabavili iz različnih knjig, ne pomaga nič. Življenje, ki ga opazujemo po svetu, šele oživilja mrtve črke.

Kako je s tem živim znanjem med našim učiteljstvom ne bom preiskaval. Da ga ni preveč, smem gotovo trditi, ne da bi s tem koga žalil. Vzroki temu nedostatku so različni. Ne samo pomanjkanje tiste oblasti, ki vlada svet, ampak čestokrat tudi pomanjkanje podjetnosti in izkušnje spada sem. Kako se potuje, tudi tega se je treba učiti. Ni vsako pot-

vanje po svetu, poučno potovanje in stroški tudi niso odvisni samo od krajev, ki jih posetiš.

Da bi zbudili med slovenskim učiteljstvom zanimanje za potovanje, je sklenil odbor Slov. Šolske Matice, da hoče poskusiti letos uprizoriti v velikih počitnicah skupno potovanje slovenskih učiteljev in učiteljic po tem le načrtu:

1. dan. Zidani most — Ljubljana — Jesenice — Bled (tu se pomudi družba 4 ure) Bohinjska Bistrica. Prenočevanje.

2. dan. Bohinjsko jezero — Savica — Boh. Bistrica — Gorica. Prenočevanje.

3. dan. Gorica — Trst (en dan).

4. dan. Trst — Pulj. (Amfiteater, Avgustov tempelj, Sergijev slavolok, Pomorski arzenal, Masljiński otok. Zlet na Brionske otoke.)

5. dan. Pulj — Mali Lošinj — Zader (kratek odmor) Šibenik (kratek odmor) Splet. Prenočevanje.

6. dan. Splet — Solun (Solunske izkopine) Splet (Diokletianova palača, stolnica, muzej itd).

7. dan. Splet — Gruž (Gravosa). Zlet v Kotorsko boko. Nazaj. Zlet v Dubrovnik. (Stradone, Rektorska palača, muzej itd.) Nazaj v Gruž. Prenočevanje.

8. dan. Gruž — Mostar. Prenočevanje.

9. in 10. dan. Mostar — Sarajevo.

11. in 12. dan. Sarajevo — Zagreb.

13. dan. Zagreb — Zidani most. Domov.

Po potrebi se načrt tu in tam nekaj izpremeni. Potovanje traja 13 do 15 dni. Časa potovanju še ne moremo natanko določiti, saj še niti ne vemo, kdaj bodo letos počitnice na srednjih in tistih ljudskih šolah, ki se v tem ravnajo po njih. Vsekakor mislimo, da potujemo meseca avgusta. Kdor nima tačas počitnic, naj se o pravem času pobriga za dopust, ki se mu za take svrhe menda ne bo odrekal. Zaradi različnih počitnic ni mogoče časa tako določiti, da bi vsem šolam ugajal.

Glede stroškov se bomo brigali, da dobimo pri vseh prometnih podjetjih, ki pridejo v poštev, kolikor je mogoče olajšav; upamo, da naš trud ne bo brezuspešen. Kar se pa življenja tiče, si pač vsakdo uredi, kakor hoče in more. Sicer pa upamo, da bomo tudi v tem oziru našli prijatelje, ki nam bodo šli na roko. V obče pa sodimo, da bo treba imeti kakih 150 do 200 K na razpolago.

Kdor se torej misli udeležiti nameravanega potovanja, naj se oglasi kmalu, najpozneje pa do 15. marca pismeno pri podpisancu. Kdor se oglasi, se s tem tudi zaveže, da se resnično udeleži nameravanega potovanja.

Natančni načrt potovanja se o pravem času naznari vsem udeležencem. Če se ne oglasi zadostno število sopotovalcev, da bi se ne splačal trud potrebnih priprav, se opusti seveda potovanje, kar se o pravem času razglasi.

Torej: Na svidenje na sinjem Jadranskem morju!

Hinko Schreiner,

ravnatelj v Mariboru.

Učiteljska tiskarna,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Ljubljana, Frančiškanska ulica 8

Priporoča slavnim krajnim šolskim sve-
: tom, šolskim vodstvom in učiteljstvu :

uradne tiskovine
: iz svoje zaloge. :

Cenike pošiljamo na zahtevo zastonj. : Po-
strežba točna. : Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko
spadajoča dela ter jih izvršuje okusno in
: po solidnih cenah. :

Tiskovine v enobarvnem in večbarvnem
tisku. : Tiskanje muzikalij in časopisov.

: **LITOGRAFIJA** :

Telefon št. 118. : Poštna hran. št. 76.307.

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!

RAZPIS NATEČAJEV.

□ □ □

Učiteljske službe.

Štev. 131/11. P.

Na šestrazredni ljudski šoli s paralelko pri Sv. Barbari v Halozah se stalno namesti služba učiteljice z dohodki po III. krajnem razredu in s prostó izbo.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 28. februarja 1911 pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Barbari v Halozah.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet v Ptujú, dne 30. januarja 1911.

Predsednik:
Dr. Netoliczka s. r.

Štev. 218/11/I.

Na štirirazredni ljudski šoli pri Sv. Marjeti ob Pesnici se bode stalno namestila nadučiteljska služba z dohodki po tretjem krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v dveh deželnih jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico opremljene predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Marjeti ob Pesnici do 28. februarja 1911.

Okrajni šolski svet v Mariboru, dne 14. januarja 1911.

Predsednik:
Weiß s. r.

Štev. 60/11. R.

Na štirirazredni ljudski šoli pri Sv. Križu blizu Slatine se stalno namestita služba učitelja in učiteljice z dohodki po II. krajnem razredu.

Prosilci in prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 10. marca 1911 pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Križu blizu Slatine.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Rogatec, dne 4. februarja 1911.

Predsednik:
Dr. Netoliczka s. r.

Štev. 228/I.

Na petrazredni ljudski šoli pri Sv. Lovrencu nad Mariborom se stalno namesti učiteljska oziroma služba učiteljice z rednimi dohodki po II. krajnem razredu.

Redno opremljene prošnje vposlati je krajnemu šolskemu svetu pri Sv. Lovrencu nad Mariborom do 15. sušca 1911.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 23. januarja 1911.

Predsednik:
Weiß s. r.